

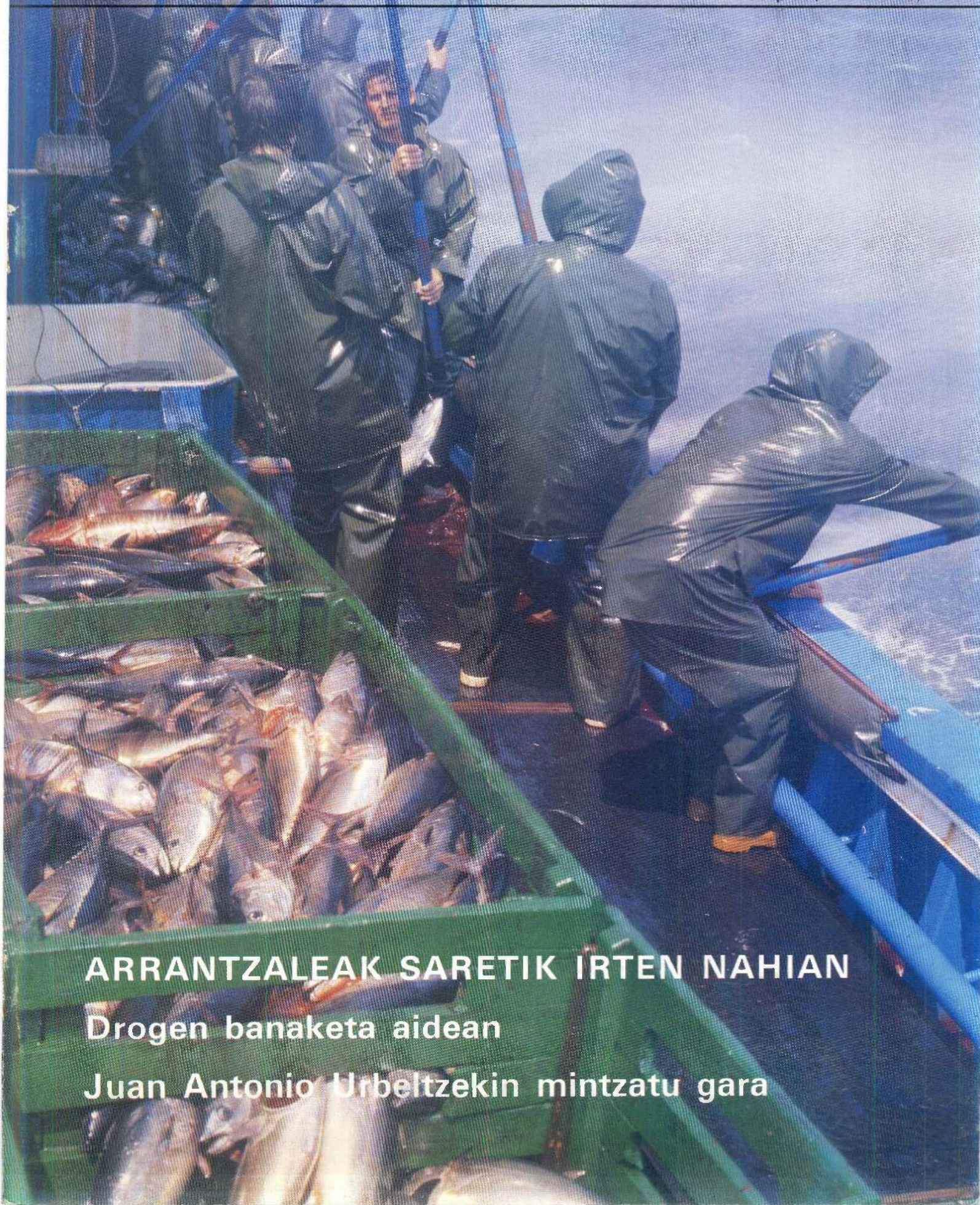
euskara ikasten ari garenon aldizkaria

HADE

149.zenb.

1989.eko martxoaren 15ekoa

230 pta. (B.E.Z. barne)

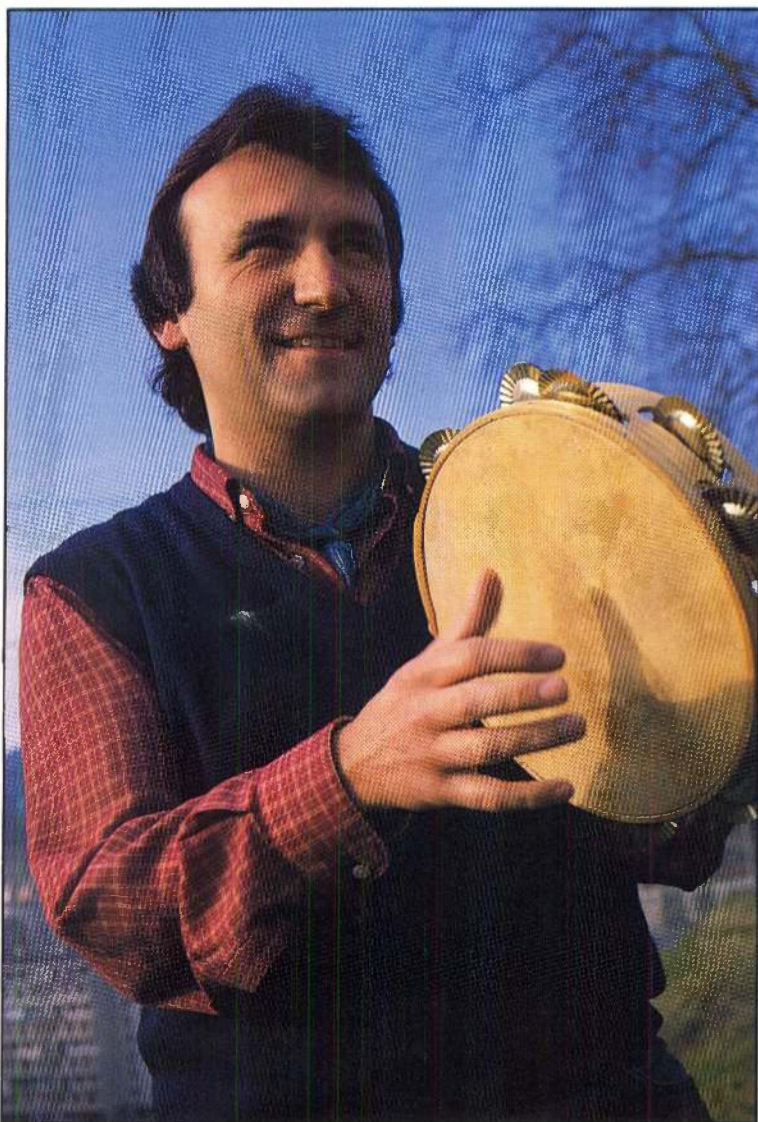
ARRANTZALEAK SARETIK IRTEN NAHIAN

Drogen banaketa aidean

Juan Antonio Urbeltzekin mintzatu gara

LETURIA

Argazkia: X. ELGEZABAL

③ Xabier Berasaluze LETURIA Billabonan jaio zen 1954eko San Sebastian bezperan. Batxiler eta komertzio-ikasketak egin zituen, baina, musika-zaletasunak eraginda, solfeo eta pianoa ikasten hasi zen. Kitarra eta soinu txikia jotzen ere ikasi zuen: "Baina perkusiozko instrumentuak **ikaragarri** gustatzen zitzaizkidan eta kriskitina, txalaparta, konga eta abar jotzen hasi nintzen".

Soldaduzkatik etorri ondoren, hamar urte **eman** zituen Elgoibarren. Gero berriz bere jaioterrira itzuli zen: "Berriz erromeri giroan sartu nintzen. Eleuterio, Ipintza, Xapre, Epelarre... izan nituen lagun. Tapiak eta biok sei urte daramatzagu elkarrekin. Berarekin aritu naiz soinu txikia ikasten".

Panderoa jotzen **berékasa** ikasi du, ez du maixu **jakinik** izan: "Erromeriatan joz, erritmoa **landuz**, nere gisa ikasi dut".

Disko-mordoska bat egin du: "JO ETA HAUTSI (Tapiarekin batera ateratako diskoa) baino lehen bai trikitixa jotzen, bai Txanbela taldearekin (kitarraz eta kantuz) diskoak eginak dauzkat. Hurrengoa berehala izango da kalean, dagoeneko grabatuta bait dago".

Aurki kaleratuko den disko hau Leturia eta Tapiatarren artean egina da eta bilduma bat da. Uda-partean beste bat grabatuko omen dute: "Trikitixak salto handia eman du **nonbait**. Baserria **ezezik** kalea **ere** konkistatu du. Jendea erritmo honen aurrean esnatu egin da zorionez".

Beren abildadea erakusten leku askotan ibili dira: "Murtzian izanak gara. Azaroan, Californiara goaz, bost bertsolariarekin batera. Hango kontserbatorioetan, hemen erabiltzen ditugun teknikak erakutsiko dizkiegu".

Leturia **mendizale porrokatua** da: "Aisi denbora mendian ematea gustatzen zait: eskiatzen, eskaladan... Natura oso **atsegin** dut. Urtero hilabete kanpoan pasatzea gustatzen zait. Aurten Antartidara joatekoak gara. Guatemalan, Txinan... **barrena** ibilia naiz".

ZALETASUN.—Afizioa.
IKARAGARRI.—Izugarri, asko, arrunt.
SOLDADUZKA.—Servicio militar.
EMAN.—Iragan, pasa.
BEREKASA.—Bere kontura, bere gisa.

JAKIN.—Fijo.
LANDU.—Jorratu. Cultivar.
AURKI.—Laister, hermendik gutxira.
NONBAIT.—Antza denez, dirudienez.
... EZEZIK ... ERE ...—Ez ... bakarrik ... baizik eta...

MENDIZALE.—Mendi+zale. Mendirako afizioa duena. Era berean: pilotazale, ardozale, andrezale...
PORROKATU.—Amorratua, suharra. Empe-dernido.
AISI DENBORA.—Tiempo libre.
ATSEGIN.—Gustokoa, gogokoa.
BARRENA.—Zehar, barna, gaindi.

AZALA: X. ELGEZABAL

HAUXE DUGU

8

JUAN ANTONIO URBELTZEKIN
MINTZATU GARA

"Ikerketa antropologiko eta linguistikoen bidez, herri honen oreka eta norabidea aurkitu nahi dut".

18

ZORDUNA HARTZEKODUNA
BAINO AHAZKORRAGO

"El cobrador del frac"ek fama handia hartu du. Enpresa honen eginkizuna, dirua zor duenari kobratu eta hartzekodunari ematea da.

Erreportaia honetan, arrantzaleek dituzten arazoak berri eman nahi dizuegu. Arazoak ez dira gutxi: modernizazioa, lizentziak, diru-laguntzak, arrainaren eskasia, sareen borroka eta kutsadura.

21

ARRANTZALEAK SARETIK
IRTEN NAHIAN

Modak direla medio, droga batetik bestera salto egingo du jendeak, drogazalea sunari uko egin gabe.
Eta, nola arautu droga?

26

DROGEN BANAKETA AIDEAN

4	BAI HORIXE
30	MOSEN BERNARD ETXEPARE
36	"ZOKOMIRAN": MAÑUKORTA

HABE

HABE, Euskara ikasten ari garenon aldizkari mailakatua.
ARGITARATZAILEA: Heilduen Alfabetatze eta Berreuskalduntzerako Erakundea.
© Autonomi Elkargoko Administrazio Orokorra. HABE.
Idazketa Batzordea:
Iñaki Ugalde
Pello Esnal
Gurutx Larrañaga
Boni Urkizu

Zuzendaria: Alex Mungia
Erredakzioa:

Asis Eizmendi
Ion Imanol Iturrioz
Eskarne Lopetegi
Marraskigilea: Enrike Larrarte
Tel.: (943) 42 91 20
Moldaketa eta eraketa:
GESTINGRAF
C.º de Ibarsusi, 3
48004 BILBO
Legezko Gordailua:
BI-2251/81
ISSN: 0212-6788

1. Lantegian

Lee el siguiente texto y complétalo con las frases que tienes en el cuadro.

Lantegi honetan On Fermin da nagusia eta Luis, langileen ordezkaria (representante de los trabajadores). Biak On Ferminen bulegoan daude. Luisek hamaiketakoa egiteko ordu erdia nahi du eta atsedenaldia.

Horrela, ____ (1) ____ izango da, baina On Ferminen orain arte bezala segitu nahi du: ____ (2) ____ . Puntu honetan ez daude ados. Beraz, konpondu gabe utziko dute eta hurrengo puntuarekin hasiko dira. Langileek, beste lantegietan bezala, larunbatean jai nahi dute, baina nagusiak orain arte bezala nahi du: ____ (3) ____ lan egin eta igandean jai. Puntu honetan ere ez daude ados. Eta oporrak zer?

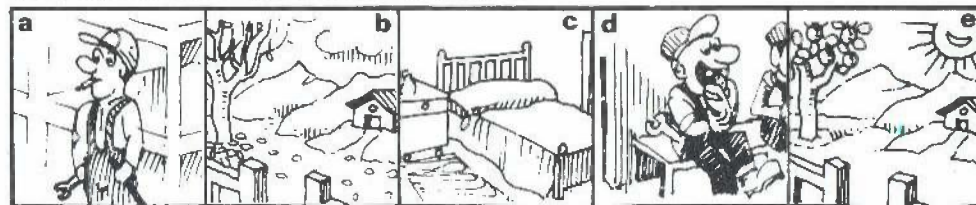
– «Oporrak ____ (4) ____ nahi ditugu» esan du Luisek.

+ «Hilabete osoa? Ex horixel» erantzun du nagusiak harrituta. Luis eta biak ez dira ados jartzen eta ____ (5) ____ Lukasen esku utziko dute.

Hamarretatik hamarrek eta laurden arte / Urtero bezala
Astelehenetik igandera arte / Hamarretatik hamar t'erdia arte
Abuztuaren batetik hogeita hamaikara arte

2. Hiztegia

Haz corresponder cada palabra con su imagen

1. Logela	2. Eguberria	3. Uda	4. Udazkena	5. Atsedenaldia
6. Bilera	7. Hilabetea	8. Langilea	9. Negua	10. Udaberria

3. Noiztik Noiz arte

¿Cuál de las dos opciones es la adecuada?

1. _____ joaten gara mendira.
a. Igandera arte b. Igandero

2. _____ ez dugu Amaia ikusi.
a. Udazkenero b. Udazkenetik

3. _____ ez dute kotxea konponduko.
a. Hurrengo hilabetera arte
b. Hurrengo hilabetetik

4. Bihartik ez dut zigarrorik _____.
a. Erretzen b. Erreko

5. Txominek gauero _____ du etxetik kanpo.
a. Afaltzen b. Afalduko

6. Filme hori gaurtik larunbatera arte _____ da karteldegian.
a. Egon b. Egongo

7. Filme hori larunbatera arte _____ da karteldegian, baina orain beste bat dago.
a. Egon b. Egoten

8. Orain arte ez duzu inoiz egunkaria _____, baina hemendik aurrera egunero _____ duzu.
a. Erosi/erosten b. Erosi/erosiko

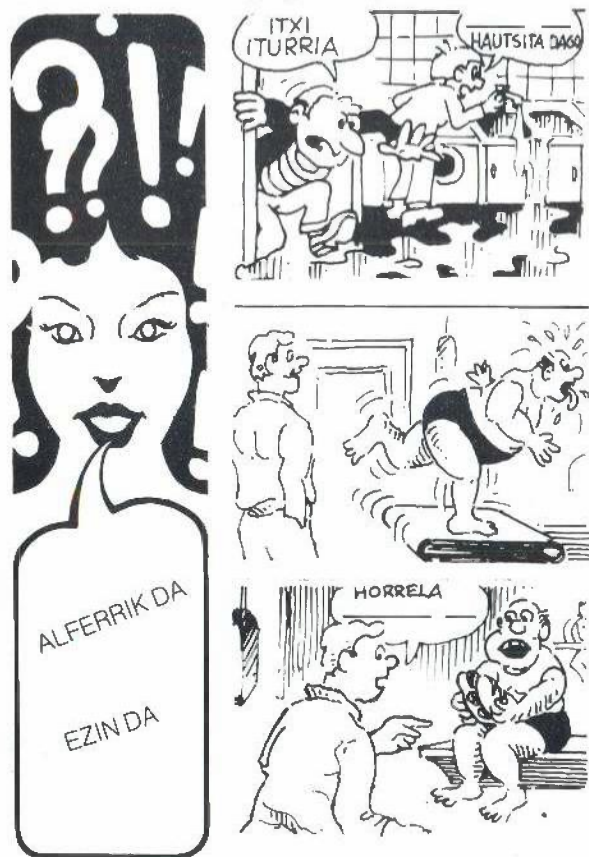
5. Istorioa

Completa las frases del diálogo

Bez.- KAIXO, SIMON.
Den.- KAIXO, ZERMODUZ?
Bez.- HEMENTXE, MALETIN HAU HONDATUTA DAGO.
____ DUZU?
Den.- NOLAEZ, BAI!
Bez.- GAUREGINGO DUZU?
Den.- GAUR EZ DA POSIBLE. BAINA ASTELEHENEAN
IZANGO DUZU PREST.
Ema.- EGUN ON.

4. Auskalo !

Completa la viñeta

Bez.- BERDIN.
Ema.- EGUNKARIA _____?
Zap.- BAI, HEMEN DAGO.
Bez.- ASTELEHENEAN? GAIZKI.
Den.- ZER DA? BERANDU?
Bez.- BAI, OSO BERANDU. KANPORA NOA: AMBERESA,
NEGOZIOAK, ETA MALETINA BEHARREZKO DUT.
Den.- JOÑO, AMBERES!... EZAGUTZEN DUT HERRI HORI.
HOTELA _____?
Bez.- BAI, MINKINPIS... EDO...
Den.- MANEKEN PIS. BAI, EZAGUTZEN DUT.
ETA _____ EGONGO ZARA?
Bez.- ASTELEHENERA ARTE.
Den.- ...ETA NOIZTIK?
Bez.- _____ BIHAR JOANGO NAIZ.
Den.- TIRA... NIK BADUT HOR BESTE MALETIN BAT.
ARRATSALDEAN ETORRI BILA.
Bez.- PRIMERAN, NOIZ HASTEN ZARA?
Den.- LAURETAN, _____ AURRERA
EGITENDUT LAN.
Bez.- ...ETA NOIZ ARTE EGOTEN ZARA, HEMEN?
Ema.- _____
Bez.- KONFORME, GERO ARTE.
Den.- BAI, AGUR.
Ema.- ONDO IZAN.
Den.- GOAZEN BEHERA.
Den.- AMBERES _____?
Ema.- EZ.
Den.- EZAGUTU NAHI DUZU?
Ema.- NOSKI!
Den.- MALETIN HAU IKUSTEN DUZU?
Ema.- BAI.
Den.- GIZON HORREK ERAMANGO DU.
Den.- SARTU ESKUA, ZULO BAT DAGO.
Ema.- BAI.
Den.- HORTXE.
Kon.- BON SOIR, MONSIEUR.
Bez.- BON SOIR, JE SUIS LUIS MATXAIN.
Kon.- UN MOMENT S'IL VOUS PLAÎT! A, GASTEIZKOA.
Bez.- OUI... BAI.
Kon.- NI ERE EUSKALDUNA NAIZ.
Bez.- BAI ZERA!
Kon.- BAI, LAPURDIKOA.
Kon.- LAREHUN ETA BAT, ONDO IZAN!
Ema.- BARKATU.
Bez.- ZU GASTEIZEN BIZI ZARA.
Ema.- BAI, ETA ZU ERE BAI, NOSKI.
Bez.- LARRUDENDAN! JAKINA! HOTEL HONETAN ZAUDE?

Ema.- BAI, BOSTGARREN PISUAN NAGO, HANDIK NATOR.
Bez.- BA, NI LOGELARA NOA, ETORRI, ZERBAIT _____

Ema.- EDERKI.
Bez.- ZERBAIT EDAN NAHI DUZU?
Ema.- BAI, TXANPAINA.
Bez.- BEREHALA ETORRIKO NAIZ.
Bez.- TOPA!
Bez.- BAZOAZ?
Ema.- BAI, BANOA.
Bez.- EGURALDI TXARRA DAGO, EURITAKORIK _____
_____?

Ema.- EZ.
Bez.- ERAMAN NIREA.
Ema.- ...ETA ZUK?
Bez.- NIK GABARDINA EKARRI DUT.
Ema.- DENDAN UTZIKO DUT.
Bez.- EDERKI, JOANGO NAIZ BILA.
Ema.- IKUSI ARTE.
Bez.- BAI, AGUR.
Den.- ZER MODUZ?
Ema.- _____ DENA ONGI.
Den.- NOIZ _____?
Ema.- BIHAR USTE DUT.
Den.- EDERKI.
Den.- HARA BERRIZ! NOIZTIK ZAUDE BA HEMEN?
Bez.- _____ GAUR ETORRI
NAIZ.
Den.- ORDUAN, ...DENBORA GUTXI AMBERESEN.
Bez.- BAI, _____ HEMEN DUZU MALE-
TINA.
Den.- ZUREA ERE KONPONDUTA DAGO, TORI...
Bez.- KONFORME.
Den.- ZER MODUZ NEGOTIO HORIEK?
Bez.- ORAIN ARTE PRIMERAN.
Den.- POZTEN NAIZ.
Ema.- EGUN ON.
Bez.- HARA! ZU ERE HEMEN?
Ema.- _____ ETORTZEN NAIZ EGUNKARI
BILA, EURITAKOA _____?
Bez.- EZ ORAINDIK EZ.
Den.- EURITAKOA! EGIA! HEMEN DUZU.
Bez.- ESKERRIK ASKO, ETA HURRENGO ARTE.
Ema.- ADIO ETA IKUSI ARTE.
Den.- GOAZEN BEHERA.
Den.- EZ DAGO EZER!
Ema.- EZ... EZ DA POSIBLE!

1. Tabernan

Este es el relato de lo que has visto en la pantalla, pero hay 9 errores que has de descubrir.

Hondarribiko taberna batean gaude. Arratsaldeko zazpiak edo izango dira eta tabernan bi lagun ikusten ditugu: Maddalen eta Jokin. Norbaiten zain daude eta, bitartean, zerbait edan nahi dute. Jokinek ardo beltza nahi du eta Maddalenek gorria nahiago du. Jateko bi tortila eskatu dituzte.

Gero beste bi lagun sartu dira. Jokinen lagunak dira. Joxe Leon eta Arantxa dute izena. Jokinek aurkezpenak (presentaciones) egin eta edatekoa eskatu du: garagardo txikia eta beste gorri bat. Joxe Leonek antxua eta pirpermin pintxoa ere hartu du.

- Zertan ari zarete Hondarribian? –galdetu du Maddalenek.
- + Erosketa batzu egitera etorri gara –erantzun dute.
- Ez dago gaizki –Jokinek.
- + Eta zu zertan ari zara orain? –galdetu du Arantxak.

Maddalen lan bila dabil eta, bitartean, frantsesa ikasten ari da. Joxe Leon ere hizkuntza bat ikasten ari da: euskara. Santurtziko euskaltegian hasi da aspaldian eta jo ta ke ari da. Arantxa, ordea, ez da ezer ikasten ari. Arantxak lan egiten du: haragisaltzailea da.

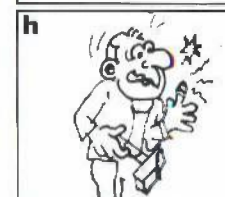
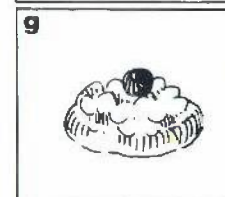
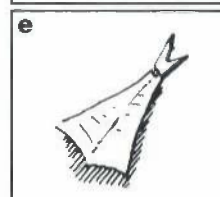
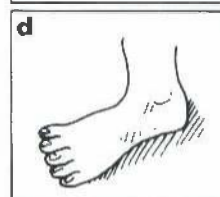
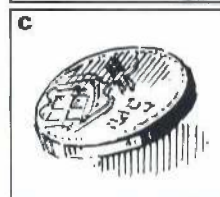
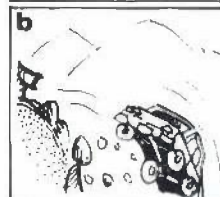
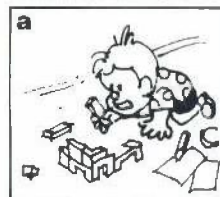
Bitartean, beste gizon bat sartu da tabernara. Honek garagardoa eta makinan jolasteko bost duroko txanponak eskatu ditu.

Jokinek ordaindu nahi eta mila pezetakoa atera du.

Tabernariak ez du kanbiorik. Inork ez du kanbiorik. Klin, klin... Hara! Marianok txanpon piloa irabazi du makinan, eta berak ordainduko du erronda.

2. Hiztegia

Haz correspondere a cada palabra con su imagen

1. Oina
2. Txanpona
3. Janari gozoa
4. Janaria gazia
5. Jolastu
6. Min hartu
7. Bultzatu
8. Hortzak
9. Lagundu
10. Erori

3. Ari izan

Dos personas mantienen una conversación en una taberna. Elige la respuesta adecuada a cada pregunta.

1. – Non dago tabernaria?
a. Sukaldean, kroketak egiten ari da.
b. Sukaldean, kroketak egiten ditu.
2. – Eta zuk, non lan egiten duzu?
a. Jatetxe batean, kroketak egiten ditut.
b. Jatetxe batean, kroketak egiten ari naiz.
3. – Non daude Ane eta Ramon? Aspaldian ez ditut ikusi.
a. Etxean. Ingelesa ikasten ari dira.
b. Etxean. Ingelesa ikasten dute.
4. – Zer moduz etxe berrian?
a. Ondo. Orain gelak pintatzen ari gara.
b. Ondo. Orain gelak pintatzen ditugu.
5. – Ez zarete inoiz Algortatik ateratzen?
a. Bai. Asteburuetan Mungiara joaten ari gara.
b. Bai. Asteburuetan Mungiara joaten gara.
6. – Jende asko dago kalean, ezta?
a. Denak San Mamesera joaten ari dira.
b. Denak San Mamesera doaz.
7. – Taberna honetan oso ardo ona dute.
a. Bai oso ona. Askotan etortzen naiz hona.
b. Bai oso ona. Askotan nator hona.
8. – Zortziak! Oso berandu da!
a. Lasai. Erloju hori ez dabil ondo.
b. Lasai. Erloju hori ez da ibiltzen ondo.

4. Auskalo !

Completa la viñeta

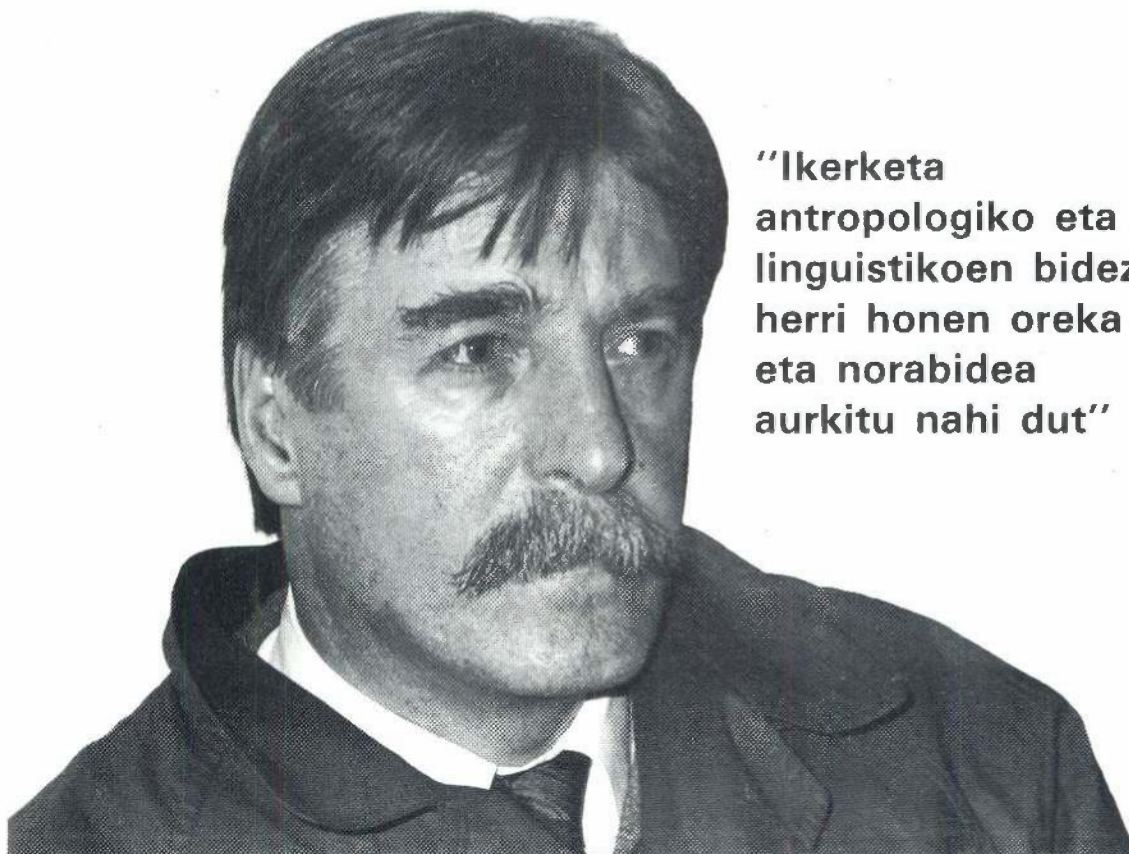
5. Istorioa

Completa las frases del diálogo

- Zir.— EGUN ON, ENRIKE.
Enr.— ZIRILO, ASPALDIKO!
Zir.— ZER MODUZ?
Enr.— ONDO ESAN BEHARKO.
Zir.— ZERTAN ARI ZARA, BA?
Enr.— BETI BEZALA: _____ JO TA KE. ETA ZU, NOLA ZAUDE?
Zir.— NI? OPORRETAN... BENO, OPORRETAN EZ. BAJAN.
Enr.— BAI, NOLAKO ISTRIPUA!
Zir.— BAI, GIZONAI ETA KOTXE NON DAGO?
Enr.— KOTXEA? KOTXEAREN ZATIAK IZANGO DIRA EZTA?
Zir.— HORI, ZATIAK. NON DAUDE?
Enr.— AUSKALO! HAN _____ ZER BA?
Zir.— GAUZA BAT GALDU DUT, ETA AGIAN, HAN _____
Enr.— HOR? ZAILA IZANGO DA. ZU HASI BILA. GERO JOANGO NAIZ NI. LAN HAU AMAITU BEHAR DUT.
Zir.— LASAI!
Enr.— BOST MINUTU ETA ZUREKIN IZANGO NAIZ.
Las1.— AIZU, ZER EGITEN ARI DA GIZON HORI?
Enr.— KOTXE ZAHAR BAT _____
Las1.— LAGUNTZA BEHARKO DU EZTA?
Enr.— BAI. BESTELA _____
Las2.— EZER EZ.
Las1.— GOAZEN.
Nes1.— _____ HORIEK?
Nes2.— KOTXEA KONPONTZEN ARI DIRA.
Nes3.— EZ. EZ DIRA KOTXEAK _____
Nes1.— ZERTAN BA?
Nes2.— AUSKALO!
Nes3.— GOAZEN IKUSTERA.
Enr.— BEGIRATU HORAZPIAN.
Zir.— HEMEN?
Enr.— EZ, BESTEAN, HORKO HORRETAN.
Enr.— ZER? MINA _____?
Zir.— BAI, OINEAN.
Nes1.— ZERTAN
Nes2.— ARI.
Men3.— ZARETE? _____ ALA?
Enr.— _____
Lan2.— LAGUNDU!
Enr.— BAINA... ZU ZERTAN ARI ZARA?
Lan1.— _____ BESTELA ERORI EGINGO DIRA.
Gia.— ZERTAN ARI DIRA HORIEK?
Txo.— AUSKALO!
Gia.— GELDITU.
Tur.— ZER? KOTXEA KONPONTZEN ARI ZARETE?
Men1.— EZ. _____
Men2.— GIZON HORREK ZERBAIT GALDU DU...
Men3.— ETA _____
Zir.— HEMEN. HEMEN AZALDU DA.
Men2.— BAINA... ZER DA HORI?
Zir.— HORTZA.

JUAN ANTONIO

URBELTZ:

"Ikerketa antropologiko eta linguistikoen bidez, herri honen oreka eta norabidea aurkitu nahi dut"

Argazkiak: X. ELGEZABAL

③ Juan Antonio Urbeltz folklorista eta koreografoarekin bildu gara ZORTZIKO ikuskizunaz hitz egiteko. Ez dela lan erraza izan esan digu, baina ez du inolako **damurik**. Euskal Ballet Nazionalaren lehen urratsa izan daitekeela pentsatu nahi du, baina administrazioaren **jarrerak** seriotu beharko duela azpimarratu du.

J. A. Urbeltz hitzun **aparta** da. Izan ere, zeresanik ere badu, urte asko bait darama kultura tradizionalaren oinarriak zertan diren **ikertzen**. **Jakinminak** janda, askotan ibilia da herriz herri datuak biltzen: "Herriak ez dira **hodeietan** bizi. Bizirik dagoen zerbait da. Horregatik, kultura tradizionalak, lehenera itzuliz, jendeari nortasun **ezaugarriak** ematen dizkio. Hori hor dago, baina forma eman behar zaio. Egia esateko, herri honetako jendeak ez du ezaugarri horiei forma emateko ezer egin, ez bait du **asaba** zaharren kultura ulertu, ezta hortaz **jabetu** ere. Gu geure lanarekin kultura hori berreskuratzen eta forma ematen saiatu gara. **Nork** bere herria ezagutzea **derrigorrezkoa** da. Hori da gure **helburua**: gure ikuskizunekin herri hau ezagutaraztea".

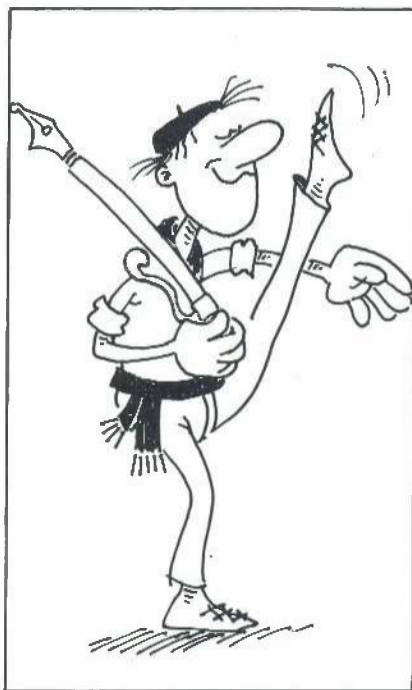
DAMU.—Damutasuna. Arrepentimiento.
JARRERA.—Jokaera, portaera, jokabidea.
APART.—Fuera de lo común.
IKERTU.—Aztartu, arakatu. Investigar.
JAKINMIN.—Jakintza; jakintza. Curiosidad.

HODEI.—Lainoa. Nube.
EZAUGARRI.—Adierazgarria, berezitasuna.
ASABA.—Arbasoa. Antepasado.
JABETU.—Konturatu, hartu, antzeman.
NOR.—Bakoitza. Cada uno.

DERRIGORREZKO.—Beharrezkoa, ezinbestekoa.
HELBURU.—Asmoa, xedea.
IKUSKIZUN.—Espectáculo.

GALDERA.—Juan Antonio Urbeltz nafarra da jaiotzez. Gurasoak ere hala zituen: ama tafallarra eta aita linzoaindarra. **Haurtzaroa** lruñean eman zuen **batipat**. Baina 18 urte zituela Donostia aldera etorri, eta GOIZALDI dantza-taldean sartu zen. **Garai** hartan, ordurarte **erabat arrotzak** zitzaizkion Gipuzkoa eta Bizkaia ezagutzen hasi zen. 1965ean, GOIZALDI n zebilela, ARGIA dantza-taldekoek deitu zioten. Ordurako bazuen dantzaren munduan **eskarmenturik**, European **barrena** dantza egin bait zen. ARGIA n zuzendari-lanak bere gain hartu zituen eta programak eta ekintzak antolatzen hasi zen.

ERANTZUNA.—1965ean Grezian Jerusalem-go dantza-talde bateko zuzendaria ezagutu nuen. Asko **harritu** ninduen haren lanak, eta gure dantza-taldeetan zeozer egiteko **kekarekin** etorri nintzen etxera. Gure folklorea, batetik, mugatuta zegoela ikusten nuen eta, bestetik, gauza berriak sortu beharra sentitzen nuen. Honela, nire ausardiak eta ezjakintasunak eraginda, dantzak biltzen hasi nintzen. Lehenengo zikloa Berrizen eta Iurretan burutu nuen. Gero Lesaka eta Errazu aldera joan nintzen. Han mutil-dantzak ikasi nituen.

Garai haiek gogorrak ziren. Dirurik ez genuen prestatzen genituen programak antolatzeko. Jantziak funtsean zuriak ziren eta haien gainean kultura tradizionaleko fantasiazko txaleko eta zintak jartzen txandaka ibiltzen ginen. **Zorrak** ere ikaragarriak ziren. Baina Euskadiko Ballet Nazionala gogoan genuen eta gure lana hura sortzeko misedegarri izango zelakoan geunden.

G.—Emaztea eta biok askotan ibili zarete herriz herri apunteak hartzen, doinuak aztertzen, jantzien ezaugarriak biltzen, ikertzen, azken batean. Gero, bildutakoa taldean erakusten zenuten. Zure ustetan, **sentsibiltasuna** zertxobait **landuz** gero, **eredua** ondo ikasi ondoren koreografia berriak sortzeko **gauza** zara.

E.—Itsumustuan ez ibiltzen saiatu naiz. Nere ikerketek oinarri teoriko **sendo** bat izatea nahi nuen. Horregatik, handik eta hemendik datuak jaso **ahalean**, dantzak teorikoki berantolatzen **ahalegindu** naiz. Baina, herri honetako intelektualek, **zoritxarrez**, dantzei ez diete sekula jaramon handirik egin. Herriak, ordea,

dantza primeran egin du, eta kultura tradizionalari **ederki asko** eutsi dio.

Nire ikerketarako lan-sistema oso erraza zen. Intuizioak eta logikak eragindakoa funtsean. **Armiarma**-sarearen antzeko gorputz teoriko bat antolatzen nuen. Iturri askotatik hartzen nituen datuak. Piskakak datuak elkarri behar zen bezala **josi** ondoren, mamiaren esanahi zuzena lortzen nuen.

Antropologo-lanetan aurkitu nuen neure burua. Baina argi ikusten nituen antropologiaren bi **alor**ak: etnografia (gizarte tradizionaleko teknika ikasten duen zientzia) eta folklorea (kultura espiritualak: artea, pentsamoldeak, erlijioa,... ikasten duena).

Lucile Armstrong, britainiar folklorista **ospetsuari** esker zenbait teoria ikasi nituen. Berak esaten zidan "apunta ezazu dena". Eta nik halaxe egiten nuen. Beti datuak biltzen eta biltzen aritzen nintzen. Datu horiei forma emateko zenbait oinarri teoriko berari zor dizkiot. Harengandik asko ikasi nuela aitortu behar dut.

HAURTZARO.—Haurtzaro. Infancia. Era berean: zahartzaro, helduaro, gaztaro...
EMAN.—Iragan, pasa.
BATIPAT.—Batez ere, gehienbat.
GARAI.—Sasoia, denbora.
ERABAT.—Zeharo, guztiz, arras.
ARROTZ.—Ezezaguna. Extraño.
ESKARMENTU.—Experiencia.

BARRENA.—Zehar, barna, gaindi.
HARRITU.—Atentzioa eman, zuri.
KEZKA.—Ardura. Preocupación.
ZOR.—Deuda.
LANDU.—Cultivar.
EREDU.—Modelo.
GAUZA.—Kapaz, gai.
SENDU.—Gogorra, irmoa.
AHALEAN.—Ahala. A medida que.
AHALEGINDU.—Saiatu, lehiatu.

ZORITXARREZ.—Zorizagaz, tamalez, ondikotz.
JARAMON EGIN.—Arreta jarri, kasu egin.
PRIMERAN.—Oso ongi, bikain.
EDERKI ASKO.—Oso ederki, oso ongi.
ARMIARMA.—Amaraura. Araña.
JOSI.—Lotu, bateratu.
ALOR.—Saila, esparrua, eremua.
OSPETSU.—Famatua, ezaguna.

IRRADAKA eta ZORTZIKO ikerlanaren fruitu

G.—*Eta bildutakoarekin zer egin nahi duzu?*

E.—Hitz bitan esanda, kultura tradizionalaren oinarria eskuartearen dugula, gai espektakularrak sortu nahi ditut. Uste dut ikuskizun hauek herri-kulturari guztion gogoan egoten lagunduko diotela. Guzti honen fruitu dira IRRADAKA eta ZORTZIKO. Baina gauza gehiago ditut oraindik buruan. Antzerki bat egitea gustatuko litzaidake. Baina ez nolana hiko antzerkia, baizik eta klase askotako dantzak, herriaren mundu fabulatiboko espresio zaharrak, txo-txongiloak, euskalkien aberastasuna, eta abar bilduko dituen antzerki bat. Kutsu majiko nabarmena izango duen antzerki bat, "gezurrezko" antzerki bat.

*Iraultza industrialak
sufritu arren herri honek
kultura tradizionaleko
elementu asko gorde ditu.
Baina aurkitu eta
interpretatu egin behar
dira. Hor dago koska.*

IRRADAKA eta ZORTZIKO egin aurretik ZUBEROKO DANTZAK egin genuen. Baina badago hauen artean alderik. Izan ere, IRRADAKA eta ZORTZIKO bata bestearen atzetik etorri dira, baina ZUBEROKO DANTZAK aspaldi egin genuen. Beharbada, instituzioen jarreraren zain geundelako. Haien erantzuna espero genuen. Etorri, etorri dira diru-laguntzak, baina guk konpromezu estuago bat nahi dugu.

Baina lehen eta oraingo ikuskizunen artean antzeman daitekeen aldeak hauxe da: lehen, saioari hasiera emateko, azalpen edo esplikazio bat egiten genuen eta orain ez. ZUBEROKO DANTZAK kaleratu genuenean, ikuslegoak ikuskizuna hobeto ulertzeko, hitzalditxo bat ema-

ten genuen. Haiei esker jende askok eta askok erabat ezezaguna zitzairen euskal lurraldea ezagutu zuten. Baina azken bietan azalpen horiek kentzea erabaki nuen. Zergatik? Nere ustetan, saioaren aurretik hitzaldi ilustratu edo ilustrazio literario bat emateak ez duelako ez bururik eta ez hankarik. Esan nion neure buruari "utz dezagun saioa sentimendu hutsean, sentsazioen munduan". Eta halaxe egin nuen.

G.—*Ezbairik gabe, ZORTZIKO zure lanik zalapartatsuena izan da. Zalaparta batipat "zortziko" hitzaren hipotesi linguistikoak sortu du. Bestalde, ZORTZIKO genesiaren errepresentazio artistikoa dela diozu: "Hasieran Nahasketa zen nagusi. Nahasketak suge-irudia zuen eta ERENSUGE zeritzon. Eta suge ho-*

nek Eskoziako Printzesa bat maite izan zuen eta, biok elkarturik, JAUN ZURIA sortu zuten, Bizkaiko lehen jauna izan zena. Jatorri-mito xume honen bitartez aurkezten dio Euskal Herriak bere genesisia Historiari..."

E.—ZORTZIKOko dantzak betikoak dira, baina piska bat ikutu ditut, sinboloen mundua, mundu fabulatorioa azalduz. Ezpata-dantzariak, adibidez, maskaraz estalita dituzte aurpegiak. Nire iritziz, mundu fabulatorio hori berrinterpretatu egin behar da gaur egun ditugun elementuen bidez. Lehenaldira zuzendu eta berriz ekarri ulertzeko.

ZORTZIKO genesiaren errepresentazio artistikoa da. Herri gehienek hasiera kaosa da, eta, zibillizazioan lehen pausoak ematen ari di-

ZORTZIKO dantza-ikuskizunean bai Iparraldeko bai Hegoaldeko berrehun dantzarik hartzen dute parte.

NOLANAHIKO.—*Edonolakoa. Cualquiera.*
TXOTXONGILO.—*Titera.*
EUSKALKI.—*Euskararen dialektoa.*
KUTSU.—*Sabor.*
ALDE.—*Diferentzia.*
IKUSLEGO.—*Ikusle+go. Ikusle-multzoa.*
Era berean: entzulego, ikaslego, saltzalego...

EZ BURURIK ETA EZ HANKARIK.—*Ni pies ni cabeza.*
EZBAI.—*Duda, zalantza.*
SUGE-IRUDI.—*Figura de serpiente.*
ZERITZON.—*Izena zuen.*

XUME.—*Sencillo.*

rela **ohartzen** direnean, beste herri batekin harremanetan egoten dira. **Gurean**, Eskoziako printzesa bat ageri da. Baina ez pentsa Eskoziagaur egungo herrialde fisiko hori denik. **Bereizketa** bat egin behar da: garai historikoa eta mundu fabulatiboko, kultura tradizionalako atemporalitatea. Hori da helburua. Mundu fabulatibo bat sortuz herri honetako jendeari Euskal Herriko kulturaren osotasuna ulertaraztea. Hau ulertuz gero, Europako kulturaren genesis ulertuko dute. Izan ere, gure elementu kulturek hizkuntz preindoeuropar bat dute oinarri.

G.—Antropologi lanetan ezezik, linguistika lanetan ere aritu zara. Zein da artxibo linguistikoaren garrantzia? Euskara mundu hori aztertzeke tresna egokia al da? Nola **isladatzen** da?

E.—Bai, euskara tresna ezin hobe da. Kultura tradizionalaren zenbait alor aztertzeke entsaio batzuk egiten ari naiz. Entsaio-bilduma honen zati bat inprentan dago, bestea oraindik nire mahai gainean. Baina aurki argitaratuko dira denak. Entsaio hauek oinarri linguistikoa dute, kultura tradizionalako elementuak ikuspuntu linguistiko batetik aztertzen ditut. Egia esateko, oso gauza kuriosoekin egin dut topo. Bestalde, nire hipotesiak edozeinek hankaz gora jar ditzakeela ere argi eta garbi ikusten dut, baina asko kosta behar zaie.

"Zortziko" entsaio bat da, ("Música militar en el País Vasco. El problema del Zortziko" Pamiela argitaletxea) eta horregatik jarri nion dantza-ikuskizunari izen hori. "Zortziko"ko hipotesiaren muina zera da: Inork ez daki zer den "zortziko", nere ustez, "zortziko" ez bait da jendeak uste duena. Teoria guztiek "zortzi" zenbakiarekin lotzen dute, baina **oker daude**, "zortziko" ez bait du "zortzi"rekin zerikusirik, musika militararekin baizik. Iztueta, Eslava, Gorosabel eta Aranzadiren teoriak aztertu nituen, baina ilun xamar zeuden. Azkenean, Azkueren hiztegian aurkitu nuen argibidea: "zortziko: txanka". Bestalde, nik etxean baneuzkan musika militar espainiarrezko zenbait disko. 1760ko Espinosa konposatzailearenak. Musika honi gure dantza-musikarekin **sekulako** antza hartzen nion.

Beraz, "zortziko" militarrekin zerikusia zuela ikusi nuen. Gehiago **sakonduz**, nere hipotesia **molatzea** lortu nuen, baina hemen dena azaltzeak luze joko luke (DEIA 1989ko urtarrikak hamazazpi). Dena dela,

*Europako herrialdeen
mistika azterketan herri
indoeuroparrei iturria
agortzen zaienean, herri
preindoeuroparretara jo
beharko dute.*

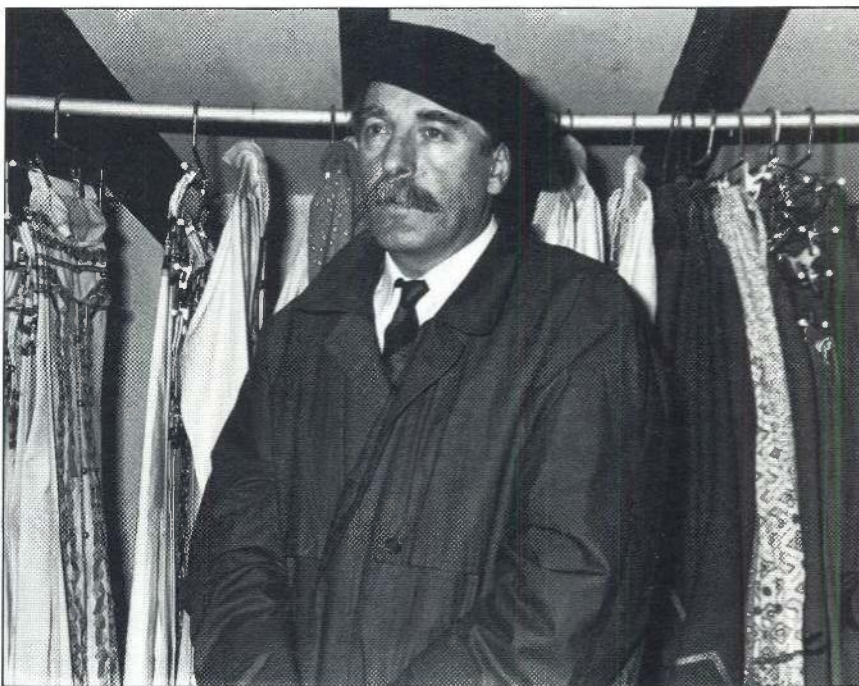
hitz bitan esanda, "zortziko" garai militarrean dauden **gizasemeentzako** musikarekin lotu behar da, ez bertso-neurriarekin, ezta 5/8rekin.

G.—Zure ikerketak azaltzeko, alor batetik bestera saltoka zabilta etengabe. Ezaiguzu **laburbilduz** zein den zure lanaren helburua?

E.—Nire ustez, dantzak mito zaharren **jario** ritualak dira. Mito batzuk guregana heldu dira, beste batzuk, ordea, ez. Mundu klasiko ritua-laren bidez, berreskura daitezke batetik, eta artxibo linguistikoaren bidez, bestetik. Euskara hizkuntza preindoeuroparra denez, mundu konzeptualeko elementuz **jostia** dago, baina elementu horiek interpretatu egin behar dira.

Oso herri zaharra da gurea eta oinarri linguistiko abaratsa du. Gaur arte iraun badu zeozergatik izan da. Hori da nik aurkitu nahi dudana: herri honen **oreka** mistikoa.

Juan Antonio Urbeltzek ZORTZIKO ikuskizunaren **egitarauan** hala dio: "Jakín ezazue, entzuten duzenok, gure herrian irauten dutela oraindik ere Kretako **zezen**-jolasek, pilota-jokoaren **grazia** eta orekak, Cnososko jauregiko "chorea" laberintikoek. Etruriako misterio erlijiozkoek, Dionisosen ardoak eta Druiden sagardoak. Guran **batzen** dira guztiak eta dena isurtzen da gure **baitatik** gure hizkuntza preindoeuroparraren bidez, gu oraindik garen honen bitartez, munduari bera lehen izan zena adieraziz".

Urbeltzen zuzendaritzapean, ARGIA dantza-taldea Confolens-en eta Cuban egonberria da.

OHARTU.—Konturatu, jabetu.
GUREAN.—Gure herrian, gure artean.
BEREIZKETA.—Distinción.
... EZEZIK ... ERE.—Ez ... bakarrik, baizik eta...
ISLADATU.—Errainutu. Reflejar.
AURKI.—Laister, hemendik gutxira.
MUIN.—Mamia, gunea. Meollo.

OKER EGON.—Deskuidatuta egon. Estar equivocado.
SEKULAKO.—Egundakoa, izugarria.
SAKONDU.—Profundizar.
MOLATU.—Eratu, egituratu.
GIZASEME.—Varón.

JARIO.—Flujo.
JOSI.—Bete.
OREKA.—Equilibrio.
EGITARAU.—Programa.
ZEZEN.—Toro.
BATU.—Bildu, bat egin.
BAITA.—Barnea, barrua.

Argazkiak X ELGEZABAL

BURU-JOSTUNAK

② Buenos Aires aldean bazen bere buruaz beste egin nahi zuen gizon bat. 70 urte zituen, eta, non-bait mundu honetan segitzea gogoz kontrakoa zuen. Hortaz, bere burua akabatzea erabaki zuen.

Baina, huts egin zuen bere ahaleginean. Ospitalera eraman zutenean, burua erdi-kolokan zeraman gizaioak. Inork ez zuen uste handik bizirik aterako zenik. Medikuek saiatu, behinik behin, saiatu ziren, eta sei ordutako ebakuntza egin ondoren, burua berriro lepoan itsastea lortu zuten. Ez zen nolana-hiko lana izan medikuek egindakoa: odol-jarioak gelditu ezin ziren, baina, bestalde, burura odola etengabe bidaltzea behar-beharrezkoa zen.

Harrigarria benetan, ezta? Hala eta guztiz ere, Argentinan badute itxura honetako gaisoak sendatzen eskarmenturik. Izan ere, aurreko batean senar-emazteen arteko sesio baten ondorioz, emakumea aurreko agurearen modura eraman zuten.

ESATEKO MODU KURIOSOA

② Pittsburgh herriko Alan Renton sendagileak egindakoa goizetik gauera komunikabideetako berririk nagusia bihurtu da. Zer egin ote du, ba, halako oihartzuna lortzeko? Gure artean diogu, abioiren bat sekuestratu ote du? edo atso zaharren batzuk akabatu edo...? Ez, ez du horrelako astakeriarik egin, xeblekeria bat baizik.

San Balentin-eguna zela eta, gure sendagileak emazteari bere maitasuna adierazi nahi zion. Horretarako, publizitate-panel bat alokatzea bururatu zitzaion. Maitasun-mezua hauxe zen: "Bonnie Jeanne, zu maitatzeak nire mundua piztu egin du". Publizitate-panela jartzeko lekua ere ederki pentsatu zuen. Nahitaez bere emazteak egunero egiten zuen bidean erraz ikusteko lekua behar zuen izan. Berehalaxe aurkitu zuen, etxe aurrean bertan.

Emazteak, iragarkia ikusi zuenean, erabat hunkiturik, oso senar bizkorra zuela esan zuen.

JOSTUN.—Costurero, sastre.
BERE BURUAZ BESTE EGIN.—Bere burua hil. Suicidarse.
NONBAIT.—Itxura denez, dirudienez. Al parecer.
GOGOZ KONTRAKOA ZUEN.—No era de su gusto.
AKABATU.—Hil.
HUTS EGIN.—Fallar.
AHALEGIN.—Saioa. Intento, esfuerzo.

ERDI-KOLOKAN.—Medio colgando.
GIZAJO.—Gizagaixoa. Pobre, desgraciado.
BEHINIK-BEHIN.—Behintzat. Al menos.
EBAKUNTZA.—Operación.
BERRIRO.—Berriz, osterá. Nuevamente.
ITSATSI.—Pegatxi. Pegar, adherir.
NOLANAHIKO.—Edonolakoa, txantxetakoa. Pequeño.
JARIO.—Derrame.
HARRIGARRI.—Arraro. Extraño.

ESKARMENTU.—Experiencia.
SESION.—Liskarra, borroka.
AGURE.—Gizon zaharra.
BIHURTU.—Bilakatu. Convertir.
OIHARTZUN.—Eco.
DIOGU.—Esaten dugu.
ATSO.—Emakume zaharra.
ASTAKERIA.—Disparate, burrada.
BAIZIK.—Baino. Sino.
ALOKATU.—Alquilar.

URRiA

TEGUCIGALPAN ERE TXAKURRAK HANKUTSIK

② Tegucigalpako emakumeak piropo eta lizunkeriez kokotzeraino zeuden eta beren kexak adierazi zituzten. Udaletxeak arretaz entzun ondoren, arazoa bere gain hartuz kanpaina bat burutu du. Horretarako, prokuratzaile bat izendatu du "Emakumeak errespetuz kaleetan" kanpaina aurrera eramateko.

Besteak beste, informazio-orritxoak banatzen hasiak dira. Bertan, kaleetan barna dabilen emakume bat azaltzen da "bukatu dira behar den moduko gizonak" pentsatzen ari dena. Bien bitartean, emakumearen atzetik gizaseme bat ageri da, hari segika, muxua luzatuz eta "emaidazu muxutxo bat" esanez.

Tegucigalpako udala, dirudienez, ohitura hauen aurka borroka egiteko prest dago, eta orritxo hauek gain "modu onak irakasteko" jardunaldiak antolatzea erabaki du.

GEHIEGIZKO GIMNASIAK EZ DU GAUZA ONIK

② EEBB aldetik gaitz berri bat dator. Oraingoan, gehiegizko gimnasia sortzen dituen ondoezak eta oinazeak dira Ameriketako hitzetik hortzera dabilen azken berria.

Hollywood-en sortu da. Han bait daude gimnasiazalerik porrokatuenak. Beldurgarria omen da hollywoodtarren gimnasiarako grina: ariketak egin eta egin, minez lehertu arte. Orduan, aspirina edo lasaigarrien bat hartu eta segi, berriz ere, gimnasia jo eta fuego. Sunset Boulevard-eko neska-mutilek ez dakite gauzak neurritz egiten. Gorputza liraintzeko eta sasoiari egoteko asmoz aritzen omen dira, baina horrela segitzen badute osasuna galduko dute.

Arazoak jabetu dira batzuk, eta "Jogalkoholiko Anonimoak" elkarteak sortu dute.

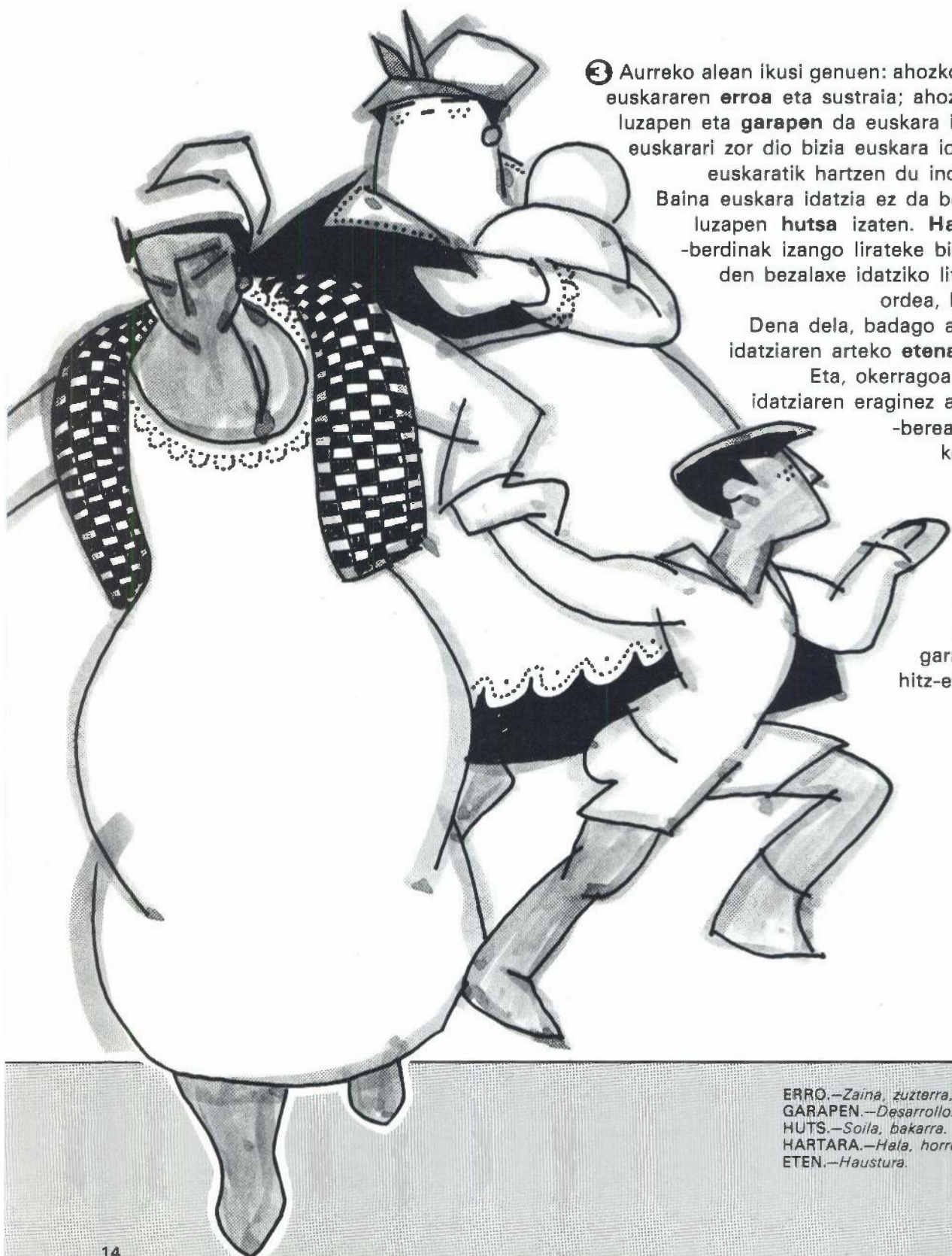

MEZU.—Mensaje.
IRAGARKI.—Anuncio.
HUNKITU.—Emocionarse.
BIZKOR.—Bizia, azkarra.
LIZUNKERIA.—Deshonestidad.
KOKOTZERAINO EGON.—Estar hasta el
moño.
ARRETA.—Ardura. Atención.
BANATU.—Distribuir.
BARN.—Zehar. A través de.

BIEN BITARTEAN.—Entretanto.
ANTOLATU.—Eratu. Organizar.
EEBB.—Estatu Batuak.
GAITZ.—Gaixotasuna, eritasuna.
ONDOEZA.—Malestar.
OINAZE.—Mina. Dolor.
HITZETIK HORTZERA.—Etengabe. Conti-
nuamente.
BERRI.—Albiste. Noticia.

PORROKATU.—Aморratua, itsua. Empe-
dernido.
GRINA.—Afizioa, zaletasuna.
LEHERTU.—Reventar.
LASAIGARRI.—Sedante.
GORPUTZA LIRAINDU.—Cuidar la línea.
SASOIAN EGON.—Osasuntsu edo inda-
rrean egon.
JABETU.—Konturatu, ohartu. Advertir.

AHOZKO EUSKARA: HITZ-ERREPIKA (I)

③ Aurreko alean ikusi genuen: ahozko euskara dugu euskararen **erroa** eta **sustraia**; ahozko euskararen luzapen eta **garapen** da euskara idatzia; ahozko euskarari zor dio bizia euskara idatziak; ahozko euskaratik hartzen du indarra idatziak... Baina euskara idatzia ez da beti ahozkoaren luzapen **hutsa** izaten. **Hartara**, berdin-berdinak izango lirateke biak: hitz egiten den bezalaxe idatziko litzateke. Ez da, ordea, hala gertatzen.

Dena dela, badago ahozkoaren eta idatziaren arteko **etenaren** arriskurik.

Eta, okerragoa dena, badago idatziaren eraginez ahozkoak bere-
-berea duenik galtze-
ko arriskua ere.

Esate batera-
ko, gramati-
kalariek *su-
perlatibo
absolutua*
deitzen diote-
narekin hasiko
gara ale honetan,
hitz-errepikari ateak
zabalduz.

ERRO.—Zaina, zuzterra, sustraia.
GARAPEN.—Desarrollo.
HUTS.—Soila, bakarra.
HARTARA.—Hala, horrela.
ETEN.—Haustura.

EUSKARAREN KUTXA

Hitz egitean bi eratan **molda** daiteke superlatibo absolutua euskaraz: 1) inguruko erdaren antzera, adverbioz edo lagundurik: *guztiz ona, oso ona, arras ona, txit ona, ikaragarri txarra, izugarri ederra, ezinago ederra, hagitx ona...* eta 2) inguruko erdaretan **ez bezala**, hitza errepikatuz: *on-ona, txar-txarra, eder-ederra...* Bestalde, erdaraz badago superlatibo absolutua euskaraz ez bezala egiteko **era**: atzizkiz (*isimo, imo*) baliaturik (*buen/sisimo, óptimo*...). Euskaraz ez dago horretarako atzizkirik.

Horiek horrela, zer gertatzen zaigu euskaraz idaztean? Errazago erabiltzen dugula lehenengo modua bigarrena baino; hau da, idaztean ahozko formatatik bat **hobesten** dugula, bestearen kaltetan. Zergatik? Landuagotzat dauzkagulako? Erdaren eraginez? Dena dela, ez daukagu ahazterik bere-berea duela euskaraz idazterakoan baztertutako molde hori. Eta gogoan hartuz gainera, **arreta** biziz zaindu behar dugu, euskara idatzia eraginez ez dadin ahozkoan ere ahuldu. Baina idatzian ere toki gehiago behar luke, baliabidez hain gainezka ez gabiltzanez gero.

Esate baterako... Oraingo honetan ere *Auspoa* liburu-sailera jo eta Atañoren *Odol-kutsua* (192. zenb., 1986) erabiliko dugu adibide-iturri.

Oker ez bagaude, 75 aldiz erabiltzen du egileak hitz-errepika superlatibo-kutsuz, 37 molde ezberdinetan. Hona hemen alfabetoz ordenaturik (zenbakiak orrialdea adierazten du):

Alde-aldekoa: 28.
Alper-alperrik: 13, 34, 65, 69.
Arian-arian: 18.
Aske-askea: 99(2), 116.
Bakar-bakarrrik: 43, 99, 113.
Banaka-banaka: 27, 28, 32, 65.
Barrun-barrundik: 148.
Bat-batera: 80.
Behar-beharrezkoa: 9, 42.
Berdin-berdin: 111.
Bero-bero: 45, 47.

Biotz-biotzetik: 57.
Biotz-biotzez: 65, 88, 89, 148.
Bixi-bixi: 24.
Bixtan-bixtan: 29.
Bizi-bizi: 50.
Busti-bustia: 82.
Doi-doi: 21, 142.
Eguerdi-eguerdian: 114.
Ero-ero: 114.
Garbi-garbi: 18, 24, 45, 48, 115, 120.
Garrondo-garrondoan: 16.
Geldi-geldi: 85, 89, 95.
Guri-guri: 90.
Iñoizka-iñoizka: 9.
Ixil-ixilik: 91, 92, 101(2), 111, 112, 121, 132.
Jardunean-jardunean: 106.
Kontuz-kontuz: 112.
Lasai-lasai: 12, 43, 46, 137.
Maltzur-maltzur: 60.
Mazal-mazal: 11.
Mendi-mendian: 59, 63.
Pake-pakean: 11, 83, 152.
Poliki-poliki: 104, 130, 158.
Serio-serio: 79.
Txuri-txuri: 137.
Umil-umil: 102.

Denetarik dago zerrendan: adjetibo (aske-askea), izen (eguerdi-eguerdian), adverbio (iñoizka-iñoizka), aditz (jardunean-jardunean), *nor* kasukoak (umil-umil), *nondik* (barrun-barrundik), *non* (pake-pakean), instrumentala (kontuz-kontuz)... Erantzuten dioten galderen arabera ere ezberdinak dira: *nongoa(k)* (alde-aldekoa), *nola* (alper-alperrik), *nolako(k)* (behar-beharrezkoa), *nondik* (biotz-biotzetik), *noiz* (eguerdi-eguerdian), *non* (mendi-mendian).

Baina oraingoz bere horretan utziko ditugu. Datozen aleetan hasiko gara zehatzago aztertzen. Merezi du eta.

PELLO ESNAL

MOLDATU.—*Eratu, antolatu.*
EZ BEZALA.—*A diferencia de.*
ERA.—*Modua, molde.*
HOBETSI.—*Nahiago izan. Preferir.*
ARRETA.—*Ardura, ajola, kontua.*
AHULDU.—*Makaldu, indargabetu.*
OKER EGON.—*Deskuidatuta egon. Estar equivocada.*

IKUSI EZ DITUZUN HIRU

"Voces distantes" filmea.

③ Haserre nago zurekin, irakurle, ustezko zinezale hori. Haserre... agian **gogortxo**a izango da hitza... Penaturik nago zurekin. Seguru, duda **barik** hiru filme zoragarri, zinea dotoretu eta aberasten duten hiru filme ezin-hobe galdu dituzula.

Bai, jakina. Konprenitzen dut. Lan edo eskolatik atera ondoren joaten zara zinera. Edota astebukaeretakoa arratsalde bihurrietan. Filme **umoretsuak**, akziozkoak, dibertiduak, **koloretsuak** nahi eta behar dituzu. Bai. Badakit, kalitatea eskatzen duzu. Bai. Ez dut **duda-izpirik**; zinezalea zara. "El último emperador", "Dublineses", "Un pez llamado Wanda" eta beste hainbat maite izan duzu.

Hala ere, kezkatuak nabil zurekin. Zuk filmeei asko

eskatzen diezu. Erakarri egin behar zaituzte. **Sekulako** esfortzua egin behar dute zu eurenganatzeko. Zuri, berriaz, esfortzu txikiarik ere ezin zaizu eskatu. Eta hori dela eta, **patxada ederrean** butakan esertzen zara eta, oso gutxitan irekitzen duzu filme zail baten ate zeluloidetako. **Ondorioa?** Filme oso on asko, eta makina bat maisu-lan txiki galtzen duzu.

Pena dut. Jakin badakit "Voces Distantes", "La Comisaria" eta "Mañana fue la guerra" ez direla filme errazak, baina berarietan **murgilduz** gero, xuabe-xuabe **laztanduko** zaituzte zeluloidetako musuz.

Oraingoan nik kontatuko dizut zer-nolako filme onak galdu dituzun. Hurrengoan nere ondoan ikusi nahi zaitut.

IRAKURLE.—Irakur(ri)+le. Lector. —LE atzikia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: idazle, erosle, edale, antzezle...

ZINEZALE.—Zine+zale. Zinerako afizioa duena. Era berean: pilotazale, merdizale, ardozale...

GOGORTXO.—Gogor+txo. Gogor samarra.

Era berean: askotxo, ondotxo, gutxitxo...

BARIK.—Gabe.

UMORETSU.—Umore+tsu. De humor.

—TSU atzikia oparotasuna edo ugaritasuna adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: osasuntsu, indartsu, garrantzitsu, koloretsu, mamitsu...

DUDA-IZPI.—Duda-arrastoa, apurra.

ERAKARRI.—Atraer.

SEKULAKO.—Egundokoa, ikaragarria, handia.

PATXADA EDERREAN.—Oso lasai.

ONDORIO.—Ondorena. Consecuencia.

MURGILDU.—Sartu, barneratu.

LAZTANDU.—Pailagatu, ferekatu. Acariciar.

FILME EDER

VOCES DISTANTES.

ZUZENDARIA: Terence Davies.

ANTZEZLEAK: Freda Dowie, Angela Walsh, Dean Williams.

Urrutiko ahotsak... horren gozo, horren garratzak

"Voces distantes" filmeak Urrezko Galburua irabazi zuen Valladolideko azken zinemaldian. Merezia zuen bene-benetan. Hain da polita. Hain da gazi-geza. Hain dira **goibelak** abesten diren kantak ("aurkitu zintudanean, euria ari zuen. Galdu zintudanean, euria ari zuen. Horrexegatik tristatzen nau euriak").

Hain dira mamitsuak abestiak ("zure ondoan egon nahi dut. Zure ondoan inork zure bihotza mila zatitan **hausten** duenean. Zure ondoan. Zuk hautsi zenidan neurea. Zure ondoan, zatitxo horiek jasotzeko").

Filmean ezer ez da gertatzen. Tira, bizitza pasatzen da pantailan. Bizitza petrala, **arrunta**. Jaiotzak, ezkontzak, heriotza... eta kamara, kamara fin eta leuna, kamara **garratz** eta **bortitza**, hor dago. Majia aurkitzen da zeluloidean. Majia misterioa bere argian, bere eszena borobiletan, bere antzezle **harroengan**. Eta zuk, majia hori galdu egin zenuen... ez al zaude triste?

LA COMISARIA.

ZUZENDARIA: Yuri Kara.

ANTZEZLEAK: Nona Mordioukova, R. Bykov.

La Comisaria... zine sobietarra bere gailurrean

Seguru noizbait topo egin duzula zine sobietarraren klasiko baten irudi indartsuekin: Einsteinen zela, Pudovkin zela, "Acorazado Potemkin" filmean eskaileretako eszena ahaztuezina zela. Seguru sentitu duzula irudi horiek zeluloidezko bizi handia zutela barruan, arteak sortzen duen indar **erraldola**. Ba, "La Comisaria" ikusi izan bazenu, sentsazio **hunkigarri** bera **dastatuko** zenukeen.

"La Comisaria" hogei urtez egon da debekupean Errusian, "**Arriskugarria**" omen zen gaia. Emakume bat, Armada Gorriko ofizial gorena, **haurdun** dago eta **babe-sa** familia judutar baten etxe **xumean** aurkitzen du. Gerra hurbil dago, baina familia honek bizitzarekiko duen **jarrera** alai eta itxaropentsuak nortasunaren aldaketa gogorra dakarkio komisario andearari.

Istoria hau **bikain** dago kontatua, indar osoz txuri-beltzeko irudi indartsuetan. Muntaia aberatsa da oso

"La comisaria" filmea.

eta berak sortutako joko zeluloidezko asko eta asko harigarriak dira. Erritmoa gorantz doa etengabe. Filmeak amets eta **ametsgaiztoetan** sorturiko **kemenaz** harrapatzen zaitu. Eta zuk galdu egin zenuen... penaturik egongo ez zara, ba?

MAÑANA FUE LA GUERRA.

ZUZENDARIA: Yuri Kara.

ANTZEZLEAK: Sergei Nikonenko, Nina Ruslanova.

Mañana fue la guerra... umetxo helduak

Filme honek Urrezko Galburua lortu zuen iazko Valladolideko zinemaldian. Errusoa da. "La Comisaria" bezala, baina honako hau egungo filmea dugu "perestroika" famatuak sortu duen zine **aske** berria.

Gogorra da "Mañana fue la guerra", baina estiloz erabat **aldentzen** da komentatu dugun beste filmetik. Hau **xaloagoa** da, ez du irudi neurgaitzik, ez ditu klasi-koak gogorra ekartzen. Gazte zenbaitsuren istorio triste-alaia dakarkigu Yuri Kara zuzendu duen filmeak. Diber-titu eta maitatzeko garaian badaude ere, aurre-aurrean dituzte zain eta zelatan gerra, partidua, Stalin hiltzailea. Filmeak gidoi zoragarria du, ondo eraikita, ederki era-mana. Koloreak ere zerikusi handia dauka pelikularen kalitate **gorenean**. Garai bateko argazkien okre xuabe-antzekoa da eta filmea goibeltasunaz betetzen du.

Filmeko pertsonaiak erabatekoak dira. Inor ez da gaizto-gaiztoa. Inor ez da onenetan onena. Horrela "Mañana fue la guerra" sinesgarri **bilakatzen** da.

"Mañana fue la guerra"ri, tristura **dario** irudietan, alaitasuna pertsonaia eta zeluloidean. Eta zuk galdu egin zenuen... ez al zaude lotsatuta?

Hurrengorako, egizu aproba. Zine-mota ezberdina, baina aberatsa, ezagutu beharra dago, ikusle.

BEGOÑA DEL TESO

GALBURU.—Espiga.
GOIBEL.—Tristeza. Melancólico.
HAUTSI.—Auritu, zatitu, puskatu.
ARRUNT.—Normala. Ordinario, común.
LEUN.—Samurra. Suave.
GARRATZ.—Mingotsa, nikatza. Amargo.
BORTITZ.—Gogorra.
HARRO.—Ufano.
ERRALDOI.—Oso handia. Gigante.
149. HABE

HUNKIGARRI.—Hunkitua + garr. Emocio-nante. —GARRI atzizkia eragina adieraz-teko erabiltzen da batzuetan. Esate ba-terako: aspergarri, mingarri, izugarri, tentagarri, arriskugarri...
DASTATU.—Probatu.
HAURDUN.—Embarazada.
BABES.—Laguntza. Protección.
XUME.—Sencillo.
JARRERA.—Jokaera, portaera.

BIKAIN.—Oso ongi, egoki.
AMETSGAIZTO.—Lokamutse. Pesadilla.
KEMEN.—Indarra.
ASKE.—Librea.
ALDENDU.—Urrundu, urrutiratu.
XALO.—Cándido.
GOREN.—Goia, garaia, altua.
BILAKATU.—Bihurtu. Convertir.
DARIO.—Le fluye.

ZORDUNA HARTZEKODUNA BAINO AHAZKORRAGO

❸ Iruñean, Arrieta kalea 16 zenbakiko hirugarren **solairuko** ate batean, haxe dio: "El cobrador del frac". "El cobrador del frac" Jabetza Industrialeko Erregistroan inskribatuta dagoen marka bat da, Espainiako zenbait enpresek erabilia. Andaluzian, Asturiasen, Catalunyan... dituzte **bulegoak**. European ere **hedatu** nahi dute. Zein da "El cobrador del frac" honen eginkizuna? Dirua zor duenari kobratu eta **hartzekodunari** ematea. Hartzekodunak eskatuta egiten dute lan hori eta informazioa ugari eskatzen diote hartzekodunari berari, zordunarengana errazago **heltzeko**. Eta zordun asko dago, geroz eta gehiago.

"El cobrador del frac"ek fama handia hartu du. "El cobrador del frac" enpresa-talde bat da. Madrileko talde **sortzaileak** enpresa berrie-kin hitz egiten du ideia aurrera eramanez. Iruñean Cobfrac izena hartu du. Etxe honetan detektibe pribatuak ari dira lanean, abokatuak, soziologoak, dirua kobratzen profesionalak eta abar. Ez dira gansterrak. Ez dira zordunarengana pistola eskuan joaten. Dirua jasotzeko egiten duten guztia legearen barruan dago.

Bezeroak lortzeko erabiltzen duten publizitatea bitxia bezain eraginkorra da. Roberto beltzez jutzen da, frac-a darama soinean, eta maletín beltz bat eskuan. Bere **ibilgailua** 600 bat da, beltza noski. "Beltza beti izan da kolore dotorea, serioa, errespetua jartzen duena", zioen Robertok.

Zordunen lurraldeak eta hartzekodunen lurraldeak

Zordunak leku guztietan badaude ere, Nafarroa, eta estatuko iparralde hartzekodunen lurraldea da **gehiñbat**. Andaluzia, Valencia eta abar, ordea, zordunena. Hartzekodunen artean, enpresa txikiak dira nagusi, hauek **jasaten** dituztelako

SOLAIRU.—Pisua.
BULEGO.—Oficina.
HEDATU.—Zabaldu, barreiatu.
HARTZEKODUN.—Zor zaion zerbait hartzeko duena. Acreditor.
HELDU.—Ailegatu, iritsi.
ZORDUN.—Zor+dun. Deudor. Era berean: bizardun, txapeldun, dirudun, hartzekodun...

SORTZAILE.—Sor(tu)+tzaile. Creador.
—TZAILE atzizkia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: hartzaile, saltzaile, galtzaile...
BEZERO.—Cliente.
IBILGAILU.—Vehículo.
GEHIÑBAT.—Bátez ere, batipat.
JASAN.—Nozitu, pairatu.

gehien zordunen **azpi-joko** eta **jukutria** guztiak. Eta Euskal Herrian eta inguruan enpresa txiki asko dago. Badirudi estatu osoan ugaritzen ari direla **besteren bizkarretik bizi** nahi duten enpresa **pulamenturik** gabe-koak. Baina badira beste batzuk, enpresa aurrera atera nahian izerdia eta odola bota beharrean dabiltzanak, lana izugarri eginez, dirua eta denbora horretara zuzenduz. Eta, hala ere, agian **porrot** egingo dute; ez lanean ez dakitelako, edo **kudeakuntza eskasa** dutelako, produktua nahiz zerbitzua ordaindu nahi ez edo ordaindu ezin duen norbaitekin fidatzen direlako baizik. Eta batzuetan, enpresa batek porrot egiten duenean, ez du berak bakarrik egiten, beste batzuk ere eramaten ditu berarekin batera zulora. Enpresa handiek, ordea, ez dute normalean "El cobrador del frac"aren beharrik izaten, eurek dituzte beraientzako lan egiten duten abokatuak.

Zergatik ez ordaindu?

Horixe bera da hartzekodun askok bere buruari egiten dion galdera: "Zergatik ez didate ordaintzen?" Arrazoi desberdinak daude. Batzuek ez dute ordaintzeko dirurik. Zergatik? Behar baino gehiago gastatu dutelako, edo ez dutelako gastuen **zenbatekoa** ondo aurreikusi... Beste batzuek uste dute **zilegi** dela beste enpresa bati **ziria sartzea**: norberaren enpresa da garrantzizkoa, eta hor **konpon** besteak. Beste batzuek

Zordun asko dago, geroz eta gehiago

jendearen aurrean ondo geratzeko erosten dituzte gauzak, nahiz eta erositakoa zorretan utzi. Bada "El cobrador del frac"aren aurrean bere burua **kaudimengabe** agertzen duenik. Eta **askotxo** dira horrela jokatzen duten zordunak. Zordunen **leloa** horixe izaten da gehienetan: "Ezin dut ordaindu". Beste batzuetan zordunak dituen ondasunak hirugarren baten izenean azaltzen dira, edo ez dira erregistroan azaltzen.

Beste batzuek, besterik gabe, dirua hartu eta beste lurralderen batetara **hanka egin** dute. Bada ordaindu nahi eta ezin duenik ere, berari ere dirua zor diotelako. Baina ordaintzeko prest daudenak ere badira, eta "El cobrador del frac"aren laguntzaz lortzen dute diru hori berreskuratzea. Eta hartzekodun ugari lortu du bere dirua jasotzea. "El cobrador del frac"ekoek berreskuratzen duten diruaren %1etik %5era bitartekoa eskatzen dute.

"El cobrador del frac"aren lanari esker hartzekodunak ez du askotan juezetara jo beharrik izaten. Gainera, guztiok dakigu zein motel joaten

Euskal Herrian eta inguruan enpresa txiki asko dago

diren horrelako **auziak**. Hobe da epaitegira joan **ordez** zordun eta hartzekodunaren arteko konponbidea bilatzea. Beraz, badakizu, zordun bazara eta "El cobrador del frac"ekoak atzetik badituzu, kontuz ibili eta zintzo jokatu, **gorriak** ikusiko dituzu bestela eta.

Zure atzetik badabil, argi ibili.

AZPI-JOKO.—Trabajo de zapa.
JUKUTRIA.—Maltzurkeria, bilaukeria. Arri-mafia.
BESTEREN BIZKARRETIK BIZI.—Besteren kontura bizi.
PULAMENTU.—Ganora. Fundamento, serriedad.
PORROT EGIN.—Fracasar.
KUDEAKUNTZA.—Jestioa.

ESKAS.—Kaskarra, erdi-purdikoa, nolabait-koa.
ZENBATEKO.—Kopurua, kantitatea.
ZILEGI.—Haizu, legezkoa.
ZIRIA SARTU.—Engañar.
HOR KONPON.—Alis los demás.
KAUDIMENGABE.—Deudor insolvente.
ASKOTXO.—Asko+txo. Asko samar. Era berean: ondotxo, gehitxo.
LELO.—Cantinela.

HANKA EGIN.—Aide egin, ihes egin, ospa egin.
MOTEL.—Makal, geldo, astiro, polki.
AUZI.—Pleito.
ORDEZ.—Partez, beharrean. En lugar de.
GORRIAK IKUSI.—Pasarias moradas.

ARDOTEGIAK MOKOFINEN KONTUA OTE?

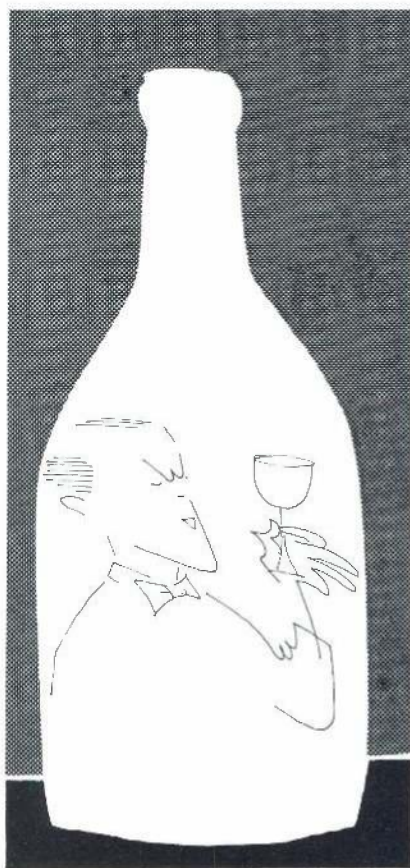
③ Badira ardoa etxean edukitzen dutenak. Batzuek ardoa **sarri-sarri** erosi beharrik ez izateko, **erosotasunez**. Beste batzuek, berriz, goi-mailako erreserba nahi izaten dute egun seinalatuetan edateko. Eta bada, horretaz gain, **uzta** jakineko ardoak izaten dituenik ere.

Ardo-bilduma poliki-poliki osa daiteke, botila itxiak eta etiketatuak gordez edo, bestela, **modu onean** erositako ardoa botilatuz.

Tokia

Etxean ardandegi **taxuzkoa** antolatzeke, lan gehiegi emango ez duen toki egokia behar da. Eta, botilatu nahi bada, kortxoa jartzeko tresna. Aparatu hauek 780 eta 1500 pezeta bitarteko salneurrian aurkitu-ko ditugu **burdindegietan**.

Txaleta, bajera, ganbara edo etxebizitza bera izan daitezke ardo-**tegia** jartzeko tokiak. Baina zenbait arau bete behar. Tokia **zarata** eta bi-brazioetatik urrun egongo da. Argi gutxikoa behar du izan eta, batez ere, 7 eta 21 gradu zentigradoren arteko tenperaturan irauteko modukoa. Tenperatura-aldaketak ez daitezela **bapatekoak** izan.

Botilak

Botilak etzanda jarriko dira kortxoak bustita egon daitezen eta honela, haizerik hartzen ez dutenez, ez da ardoa **minduko**.

Botilak uzteko, ez dira txarrak obretako apalategiak edo ohol eta **adreibuz** egindakoak. Botilei eusteko **teilak** ere onak dira. Soluziorik erosoena brikolaje-dendetan edo burdindegietan saltzen diren plastiko edo egurrezko moduloak erostea da. 350 eta 625 pezeta bitartean dabilta. Badira garestiagoak ere.

Garestiena **armairu-ardandegia** da. Honek toki gutxi hartzen du eta ehun botila ere kabitzen dira bertan. **Hezetasun**-maila eta tenperatura egokiari eusteko sistemak dituzte eta zarata gabekoak dira.

Merkeena, berriz, botilak jatorrizko kutxetan gordetzea izaten da. Baina hezetasunarekin **arretaz** ibili behar, bestela, kartoia biguntzen bada, kalterik **jasan** dezakete zorioneko botilek.

Botilak ez daitezela **sekula** ere plastikozkoak izan.

Kortxoa

Tapoiak garrantzi handika du. Kortxozkoa izan behar du, **harroa**, **trinkoa**, sanoa eta **artesarik** gabekoa, eta botila-muturrean estu-estu sartua.

Ardandegiko hezetasunak ez dio onik egiten kortxoari. **Lizundu** egiten du eta usain txarra ematen du ardoari. Ez da komeni ardoa botilatu baino lehen kortxoa ur berotan edukitzea, **malgutasuna** galduko luke.

Urte luzeetan gordez gero, hamar urtez behin aldatu egin behar dira kortxoak.

Eta ardoa botilan erosten bada, kortxoa ondo aztertu. Klase onekoa izan dadila.

SARRI-SARRI.—Oso sarritan, oso maiz, askotan.
EROSOTASUN.—Comodidad.
UZTA.—Cosecha.
BILDUMA.—Colección.
MODU ONEAN.—Merke, prezio onean.
TAXUZKO.—Itxurazkoa, egokia.
BURDINDEGI.—Ferretería.
ZARATA.—Zalaparta. Ruido.

URRUN.—Urruti. Kontrakoa: hurbil, gertu.
BAPATEKO.—Supitukoa, derrepentekoa.
MINDU.—Ozpindu. Avinagrarse.
OHOL.—Tabla.
ADREILU.—Ladrillo.
TEILA.—Teja.
ARMAIRU-ARDANDEGI.—Armario-bodega.
HEZETASUN.—Ezkatasuna. Humedad.

ARRETAZ IBILI.—Erne edo kontuz ibili.
JASAN.—Nozitu, pairatu.
SEKULA ERE.—Inoiz ere.
HARRO.—Esponjoso.
TRINKO.—Denso.
ARTESI.—Pizadura. Fisura.
LIZUNDU.—Enmohecerse.
MALGUTASUN.—Flexibilidad.

ARRANTZALEAK SARETIK IRTEN NAHIAN

Argazkiak: X. ELGEZABAL

③ Gure itsas-bazterreko herriak **arrantzatik** bizi izan dira gizaldiz gizaldi. Tradizio handiko arrantzale-herri hauek Kantauri itsasoak ematen zizkien fruituak eta ondasunak harrapatzen zituzten. Urteak **pasa ahalean**, Kantauri itsasoko ondasunak **urrituz** joan ziren gaurko egoera larrira iritsi arte. Gaur egun, itsasoa **hustiratzeko** neurriak hartu behar izan dira. **Gizakien ajolagabekeriak** itsasoa erabat alferrik galduko ez badu.

Bruselas eta Gasteiz dira euskaldunontzat sektore hau gobernatzen dutenak. Horien politikak arautzen bait du arrantzaren **norabidea**. Arazoak ez dira gutxi. Itsasontzien modernizazioa, lizentziak eta diru-laguntzak dira administrazioaren mahai gainean dauden gaiak. Itsasoa, berriz, arrantzaleek arrainaren eskasia, sareen borroka eta kutsadurarekin egiten dute topo.

ITSAS-BAZTER.—Itsasertza, kosta.
ARRANTZA.—Arra(i)n+tza. Pesca. —TZA atzizkia batzuetan ofizioa adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: nekazari-tza, alkatetza, morrontza...

PASA AHALEAN.—Pasa ahala. Al paso del tiempo.
URRITU.—Murriztu, gutxitu.
HUSTIRATU.—Etekina atera. Explotar.
GIZAKI.—Ser humano.

AJOLAGABEKERIA.—Ajolagabe+keria. Utzikeria. Dejadéz. —KERIA atzizkia askotan kualitate txarra adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: alferkeria, ergelkeria, gaiztakeria...
NORABIDE.—Dirección.

Oso erabakiorrak izan ziren Euskal Herriko arrantzaleentzat 1977ko Bigarren itsas-jardunaldiak. Europako Elkarte Ekonomikoko uretan nolana-
hi eta nahi adina arrantza egitea debekatu zen. Berrehun itsas-milaz barruko uretan arrantzan ari-
tzeko aukera eman zieten. Euskal bajurako flotak Komunitatearen uretan lan asko egiten zuenez, hauen mesederako izan ziren neurri hauek, nahiz eta lizentziak eta kuotak ezarri. Gaur egun, EEEren barruan gaudela, gauzak ez dira aldatu, baina 1996an, hitzarmena bukatzen de-
nean, kuotak bakarrik utzi eta mugak eta lizentziak kenduko dizkietela espero dute. Kuoten sistemaren bi-
dez arrantzaren zenbatekoa Komunitateko estatuen artean banatzen da, estatu guztiei arrain-kopuru ber-
dina izendatuz.

Hemen inon ez bezalako estimazioa du arrainak. Mokofinak gara nonbait, eta arraina maneatzan apartak gara

Jaurlaritzak, arazo honi aurre egiteko asmoz, 1989an euskal flota berri-
tzeko 20.000 milioi pezetako gas-
tua egingo duela esan du. Hau hala
balitz, ikaragarritzko mesedea egin-
go lioke euskal flotari. 1985-1988
bitartean —zioten Jaurlaritzako ar-
duradunek Eurofishing-Sinaval era-
kusketan— 14.600 milioi pezeta in-
bertitu eta 44 itsasontzi egin ziren.

Hego Euskadiko flota 747 itsasontzik osatzen dute. 534 bajuran, 121 alturan, 26 bakailotako eta 34 kongeladore.

Bajurako eta alturako euskal flo-
tek 1987an harrapatutakoaren tau-
lak eskuratu ditugu:

Bajura:

49.484,9 Tm/11.178,9 Pta.

Altura:

17.193,7 Tm/ 2.713,4 Pta.

"Baina gure flotak lan-sistema zaharra du, ez da batera modernoa" dio Gipuzkoako Arrantzale-Kofra-
dien Federazioko idazkariak. Eusko

1983-1987 bitartean —jarraitu zu-
ten— guztira 2.828,9 milioi pezeta
invertitu eta 1.203,9 milioi pezeta-
ko diru-sarrera izan zen.

Anton Garayk, Bizkaiko Arran-
tzale-Kofradien Federazioko lehen-
dakariak erakusketa berean be-
re kezka azaldu zituen: "Diru-la-
guntzak ez dira nahikoak. Estatuko
administrazioak eta EEEk eskain-
tzen dizkiguten diru-laguntzak urriak
dira eta amortizatze epeak estue-
giak. Flota berrituko bada, politika

honek aldatu beharko du. Bestela,
gureak egin du".

"Alturako arrantzaleak, ajolagabeegiak"

"Alturako itsasontziekin ikaraga-
rrizko arazoak ditugu, esan digu An-
jel Uresberoetak, Gipuzkoako Kofra-
dien idazkariak. Harremanak gero
eta okerragoak dira. Horien kezka
nagusia ahalik eta arrain gehien ha-
rrapatzea da, poltsikoa ondo bete-
tzeko. Ez dute inolako neurririk. Ba-
jurakoak, ordea, gehiago arduratzen
dira. Arrainkumeak ez dituzte harra-
patzen. Arrastre pelajikoak, bai
Frantziakoak eta bai hemengoak, egi-
ten dituen kalteak beldurgarriak di-
ra. Askotan legez kanpo ibiltzen di-
ra, eta noski, denuntziak eta zigo-
rrak jasotzen dituzte".

Anjel Uresberoetak hitz gogorrak
bota ditu ondarrutarren aurka: "Ga-
rai batean arrainik ez zen falta gure
itsasoan. Baina urritzen hasi zirela
konturatu ginenean, neurriak har-
tzen hasi ginen. Ondarrutarrak, or-
dea, ez. Nire ustez, administrazioak
estuago esku hartzen ez badu, ez
dakit zer pasako den. Gu amuaz ari-
tzen gara arrantzan, baita sareaz
ere. Baina sare horrek ez ditu arrain
txikiak harrapatzen. Alturakoak sare
txikiak sartzen dituzte handien ba-
rruan, eta orduan denetik harrapa-
tzen dute. Frantsesekin arazoak di-
tuzte, baita gurekin ere".

Kantauri Itsasoko bajurako arran-
tzaleek urte asko daramate sare pe-
lagikoen aurka borrokan. Arte hau
jatorriz bretainarra bada ere, gure-
gana Hendaia eta Donibane Lohi-
tzuneko arrantzaleen bidez etorri
zen. Bajurako arrantzaleen ustetan
arrantza-sistema honek ekosistema
erabat hondatu egiten du, bokarta
eta hegaluze-stoka urrituz.

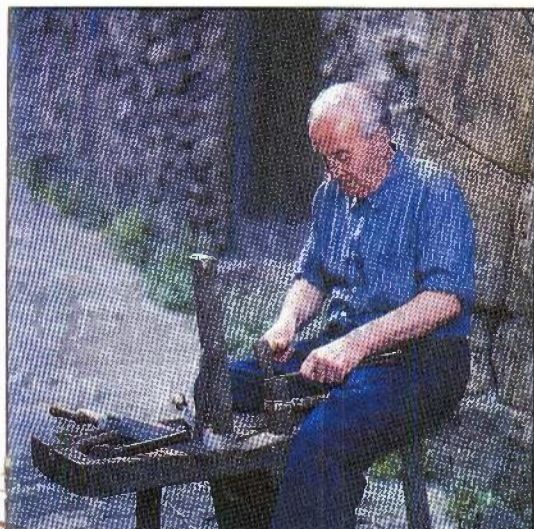
Arrastako arrantza normalean,
sarea itsasoaren hondoan joaten da
arrastaka, hitzak berak dioten bezala.
Sare pelagiko delakoak, ordea, go-
rago edo beherago joango dira se-
gun eta erraina non dagoen. Son-
dak adierazten du arrain-sarda non
dagoen eta arruntean harrapatzen
du arraina sareak. Sistema horrek
bukatu ditu bisigu, dorada eta bo-
kartak.

Tresmailoa eta maila bakarreko
sare geldiak ere oso kaltegarriak di-

ERABAKIOR.—Erabaki+or. Decisivo. —OR
(—KOR) atzizkia joera adierazteko erabil-
tzen da. Esate baterako: bizkor, galkor,
gizenkor, iraunkor...
NOLANAHI.—Edonola, edozein modutan.
ADINA.—Hainbat, beste.
DEBEKATU.—Galerazi, eragotzi.
AUKERA.—Egokiera, parada.
HITZARMEN.—Akordioa.
ZENBATEKO.—Kantitatea, kopurua.

BANATU.—Partitu. Distribuir.
AURRE EGIN.—Hacer frente.
BERRITU.—Renovar.
KEZKA.—Ardura. Preocupación.
URRI.—Murrizta, txikia.
GUREAK EGIN DU.—Akabo gureak, ez du-
gu zer eginik.
BELDURGARRI.—Beldur(tu)+garri. Ikara-
garria, izugarria. Terrible. —GARRI atziz-
kia askotan eragina adierazteko erabil-

tzen da. Esate baterako: lotsagarri, fa-
rregarri, deigarri, kaltegarri...
AMU.—Anzuelo.
ERABAT.—Guztiz, zeharo, arras.
HONDATU.—Galdu. Echar a perder.
HEGALUZE.—Bonito.
HONDO.—Fondo.
SARDA.—Banco.
BAKAR.—Bat besterik ez.

*«Ondarrutarrek, direnak
eta ez direnak harrapatu
arteko onik ez dute
izaten»*

ra. Leku batean geldirik egoten dira, eta arraina sarean trabatuta gertzen da. Arrainak gatazka gogorra jotzen du hil artean eta ez da ona izaten freskorik jateko. Ohizko teknikak, ostera, ez dira kaltegarriak. Hegaluzea harrapatzeko, normalean, kainabera eta biberoko **beita** (boka-

ta eta txitxarroa) erabiltzen dira. Legatza bai pintxo (burdinezko gako bat duen makila luze bat) bai palangrez (amu asko dituen soka luzea) harrapatzen da. Bokarta, berdela eta antzekoak sare. Arrantzako sistema hauek ez diote hainbesteko kalterik egiten ekosistemari. "Denok sare pelagikoaz arituko bagina, **enbarazu** egingo genioke elkarri, eta zenbait arrain-klase ahitu egingo litzateke".

Kutsadura, behin eta berriz

Dinamarka eta estatu espainola dira Europako herririk arrantzaleenak. Fleming Reislev EEEko Arrantza-Kontseilaria dinamarkarra da, eta arrantza-munduan oso jakitun denik esan beharrik ez dago. Eurofishing-Sinaval erakusketan parte hartu zuen: "Arrain-falta arazo larria da baina EEEko nazioek konponduko duten arazoa da. Kutsadura, ordea, ikaragarritzko kalteak sor ditzake. Hau da, nere ustez, arazorik larriena, arrantza bertan behera utz bait dezake".

Kutsadurak lurlean **ezezik** uretan **ere** kalteak sortzen ditu. Arrainak ur zikinetan ezin dira bizi. Berez arrain gutxi baldin badago, zikinkeriak **akabatzen** baditu, ez dugu arrain freskurik ikusiko. Lur-azaletik, ibaien bidez, isurtzen dira zikinkeriak itsasora: "Depuradorak behar den bezala jarriko balituzte kutsadura gutxitu egingo litzateke. Frantziako

kostaldean depuradorak zuzen-zuzen jarriak daude. Hori estimatzen da. Donostia inguruan **bat bera ere** ez dago. Udaletxeek erabaki hori hartzen ez badute, damutuko dira" esan digu Anjelek.

Kanpotik ekarritako jeneroa gure plateretan

Euskaldunak **mokofin**ak gara arrain kontutan, baina ohiturak aldatu beharko ditugu. Gu gara Europa osoan arrain gehien kontsumitzen dugun herrialdea. Baina gure platerak betetzeko arrain nahikoa harrapatzen ez dutenez kanpotik ekarri behar da. Aspaldi hasi ziren arraina inportatzen. Bisigua, adibidez, ale bakarren bat edo harrapatzen dute. Beraz, bukatu dira **garai** bateko bisigu-janak. Itsasontzi europarrak harrapatutakoa edo Huelvatik ekarritako bisigua jan beharko dugu. "Santa Katalina noiz, bisigutarako goiz" (azaroak 25) "San Txilibistro bisigua ezpainetatik dindilizka (abendukoak 31) "San Anton, bisigua al monton" (urtarrilak 17). Esaera hauek zokoratu beharko ditugu. San Juanak arte bokarta-garaia izaten zen. San Pedrotan hegaluzea nahi adina. Urtean zehar, on-tzi txikietan eta portutik asko urrundu gabe, sardina, txitxarro, berdela eta abar, ugari izaten zen.

*Kantauari-itsasoko 160
lizentzietatik 114 euskal
itsasontzientzat dira*

Bajurako porturik nagusienak, Gipuzkoan Hondarribia da, Bizkaian Bermeo. Alturan, berriz, Ondarroa, guztien aurretik.

Gaur egun, sasoian sasoikoa kenduta, legatza da gehien jaten dena. Arrain-klase hau frantsesek ez dute gustukoa. Nahiago dute dordana. Dena dela legatz freskoa ondo ordaindutako jeneroa da.

Baina estimazioa hartu duten arrainak ere badira; adibidez, **muxumartin** eta **platuxa**. Bestalde, jendeak estimatzen ez dituen arrainen aldeko promozio-kanpaina bat estudiatzen ari da Jaurilaritza.

Ohiturak aldatu egin beharko ditugu, beste erremediorik ez dago.

BEITA.—Mazia, karnata. Carnada.
ENBARAZU.—Traba, oztopoa.
AHITU.—Bukatu.
JAKITUN.—Aditua. Experto.

... **EZEZIK** ... **ERE.**—Ez ... bakarrik, baizik eta...
AKABATU.—Hil, galdu.
BAT BERA ERE EZ.—Ni uno solo.
MOKOFIN.—Sibarita.

GARAI.—Sasoi, denbora.
URRUNDU.—Urrutiratu, aldentu.
MUXUMARTIN.—Zeus faber. Pez de San Pedro.
PLATUXA.—Platuja, raya.

H A U

Argazkiak: X. ELGEZABAL

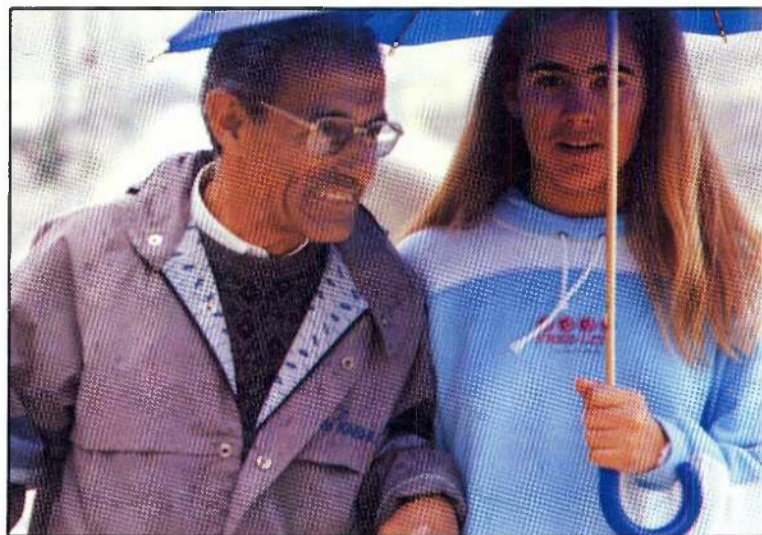

BELTZAK BAI, GORRIAK EZ

② Ez, ez du azalarekin zerikusirik. Aglan, modarekin bai. Zaila da lagunari zer opari egin jakitea; ezagutu egin behar. Erregalitarako askotan arropa erosten da, baita **barrengoa** ere. Britainiar **gizasemeek** ligeroak oparitzen omen dizkiete emakumeei. Baina ligero beltzak, eta **setazkoak**. Finak, gizonak! Eta emakumeak kolore beltzarekin **pozak txoratzen**. Ez zaie kolore gorria gustatzen. Gabonak ondoren arropa-dendetara itzultzen diren jantzirik gehienak gorriak izaten dira. Datu hauek Londoneko denda-katea handi baten **txostenean** azaldu dira.

BATEK, 69 URTE; BESTEAK, 34

② Biak elkarrekin bizi dira Atenasen. Andreas Papandreu Greziako Lehen Ministraria da. Ezkondua, 69 urte ditu, baina ez da emaztearekin bizi, 34 urteko Demetria Lianirekin **baizik**. Demetria bere bigarren senarrarengandik **berezita** dago. Greziako feministek ez dituzte harreman horiek begi onez ikusten, eta **bikoteak porrot egitea** nahi dute. Kazetari eskuindarrak ere ez daude ados. Begira nolako loreak botatzen dizkieten: "**Eskerrak** atarian polizi txakurra eta guardiak dauden. Bestela nork esan Lehen Ministrariaren etxea dela?" Bikotea **gai** hartuta zortzi **antzerki-lan** burutu dira, guztiz ironiaz beteak. Margarita, Papandreuren emaztea, talde feminista baten buru da eta, agian, partidu politiko feminista bat sortuko du. Hori uste dute behintzat A. Papandreu sozialistaren **alderdikideek**. **Hauteskunde** Orokorrak ekainean izango dira, eta Margaritak botuak kenduko omen dizkio senarrari.

BAIZIK.—Sino.
BEREZI.—Apartatu.
PORROT EGIN.—Fracasar.
ADOS.—Konforme.
ESKERRAK.—Menos mal que, gracias a que.
GAI.—Tema.

ANTZERKI-LAN.—Obra de teatro.
ALDERDIKIDE.—Compañero de partido.
HAUTESKUNDE.—Elección.

AZAL.—Larrua. Piel.
AGIAN.—Beharbada, apika. Tal vez.
BARRENGO.—Interior.
GIZASEME.—Varón.
SETA.—Seda.
POZAK TXORATZEN.—Locas de contento.
KATEA.—Cadena.
TXOSTEN.—Informe.

1 **U** **N** **D** **U** **A**

EZ DA GIRO MILANEN

2 Neurritz gorako kutsadura dago. Aireak 250 mikrogramo anhidrido sulfuroso behar ditu gehienez, eta egun batzuetan 500 ere izaten dira hirian. Hainbeste mikrogramo **gutziz kaltegarriak** dira osasunarentzat. Egoera oso **kezkagarria** da, eta arazoa konpondu nahi dute. Kalefakzioa gehienez bi orduz edukiko dute piztuta. Nazioarteko ibilgailuak ezingo dira hiritik **barrena** iragan. Lombardiako matrikula ez duten kotxeak ezingo dira goizeko zazpi t'erdietatik arratsaldeko seiak bitartean hirian ibili. Segun eta zein ordutan, **debekatuta** daude karga eta deskarga-lanak. Milanen egunean 600.000 kotxe sartzen dira hirira langilez beteta, eta hirian bertan beste 500.000 kotxe daude. Aurtengo **lehorteak** egoera larriagotu du. Antzeko zerbait gertatzen da Palermon, Parman, Erroman...

NAZKA-NAZKA EGINDA

2 Iazko abenduaren 18an gertatu zen. Ez lehendabiziko aldiz ordea, eta gerora ere gertatuko da, **zoritxarrez**. Juan Coll-ek 39 urte ditu. Enpresaria da. Baina badu afizio bat; aspalditxo honetan **arriskugarri** bihurtu den afizio bat: futbol-epailea da. Hirugarren mailan da epaile. Etxeko taldeak ez zuen golik lortu lehen zatian. Kanpokoak, berriz, bi. Epaileak **aldageletarako** bidea hartu zuen. Halako batean, ikusle batek **harritzar** bat bota eta **kaskoan** jo zuen epailea. Juan Coll-ek **konorte**a galdu zuen, eta horrela egon zen 15 minutuz. Esmatu zenean, ezin izan zuen partidua **bertan behera utzi**: **entzumena** eta hitza galdu zituen ordu betez. Hitz egiteko **gauza** izan zenean, bukatutzat eman zuen partidua. Handik **eritetxera** eramán zuten. Sei puntu eman zizkioten buruan, eta hiru egunez egon zen bertan. Orain ez daki zer egin. Alde batetik, **nazka-nazka** eginda dago baina, bestetik, ez du **etsi** nahi, **aurre** egin nahi dio egoerari. **Erasotzailea** harrapatu zuten: 41 urte ditu, eta etxeko taldearen jarraitzailea da. Non gertatu zen guzti hau? Horrek ez du ajolarik.

ZORITXARREZ.—Zorigaitzez, tamalez. Por desgracia.
ARRISKUGARRI.—Peligroso.
ALDAGELA.—Vestuario.
HARRITZAR.—Harri handia.
KASKO.—Buru.
KONORTE.—Kordea. Conocimiento.
BERTAN BEHERA UTZI.—Eten. Suspendir.

ENTZUMEN.—Entzutako ahalmena. Facultad del oído.
GAUZA.—Gai, kapaz.
ERITETXE.—Ospitalea.
NAZKA-NAZKA EGIN.—Ok egin, gogaitu. Ester muy asqueado.
ETSI.—Amore eman. Ceder, desesperar.
AURRE EGIN.—Hacer frente.
ERASOTZAILE.—Agresor.
AJOLA.—Importancia.

GUZTIZ.—Erabat, zeharo. Totalmente.
KALTEGARRI.—Perjudicial.
KEZKAGARRI.—Preocupante.
IBILGAILU.—Vehículo.
BARRENA.—Zehar, gaindi. A través de.
DEBEKATU.—Galerazi, eragotzi. Impedir.
LEHORTE.—Sequía.
LARRIAGOTU.—Agravar.

DROGEN BANAKETA AIDEAN

☺ Drogak eta drogaren bidai lagunek **erabat** nahastu dute **egungo gizartea**. Gehiegizko dosien ondorengo heriotzeek, **HIES** eta hepatitisaren zabalkundeak, drogak eragindako lapurreta-giroak eta abarrek mende honetako **izurriterik beldurgarriena** ez ote den pentsarazi diote askori. XX mendea **bukatzeaz** dago. Ez dirudi, ordea, arazoa konponbidean dagoenik, drogazaletasunak ez bait du atzera egin. Modak direla **medio**, droga batetik bestera salto egingo du jendeak, drogazaletasunari **uko egin gabe**. Herrialde gehienek bide **beretsua** aukeratu dute arazo honi **aurre egiteko**: tokian tokiko gizartean aspalditik **errotutako** drogak onartu eta besteak legez kanpora utzi. Ez da, ordea, arazoa konpondu eta bai eztabaida amalezina sortu!: nola arautu droga? Batzuek droga guztiak **legeztatu** nahi dituzte, beste batzuek orain bezalaxe segitzea eta bada legeztatuei ere **hesi** estuagoak jarri nahi dizkionik, Eusko Legebiltzarra, esate baterako.

Jesus Laguardia, Drogomenpe-
tasunaren Idazkari Nagusia, droga
guztiak zilegi uztearen kontra azal-

tzen da: "Gizartean era guztietako
jendea dago: **helduak**, heltzeko bi-
dean daudenak —gazteak— eta inoiz

helduko ez direnak. Kode Penalak
helduak ez diren horiek **babestu** egi-
ten ditu, horien osasun-eskubidea
bermatuz. Horregatik, ez zait **bidez-
koa** iruditzen droga guztiak legeztat-
zea. Izan ere, talde horiek produktu
horiek bururik gabe erabiltzen badi-
tuzte, kalte handia ekarriko diote gi-
zarteari".

Dena dela, haren ustez, ez dago
kontsumoa **debekatzerik**. Zigorrek
droga-banatzaile eta **sustatzaileen-
tzat** izan behar omen dute.

Drogaren bidea piramidearen
antzeko ikusten du Jesus Laguar-
diak, goiko mailara iristeko, heroina,
kokaina eta antzekoetara, azpiko
mailak gaudituz behar omen dira.
"Nik ez dut uste marihuana legeztat-
zea buruzkoa denik, bestelako dro-
gekin duen loturagatik. Heroina har-
tzen duten guztiek alkohola, taba-

*«Heroina hartzen duten
guztiak alkohola, tabakoa,
marihuana eta abar
erabili dituzte aurretik.
Drogazaleari bidetik
zenbat eta oztopo gehiago
kendu, errazago
gaudituko du hark
hurrengo maila»
(Jesus Laguardia)*

koa, marihuana eta abar erabili di-
tuzte aurretik. **Oztopo**-lasterketa go-
gorazten du horrek. **Drogazaleari**
bidetik zenbat eta oztopo gehiago
kendu, errazago gaudituko du hu-
rringo maila".

Argazkiak: X. ELGEZABAL

ERABAT.—Zeharo, arras, guztiz.

EGUN.—Gaur, gaur egun.

GIZARTE.—Sociedad.

HIES.—SIDA.

IZURRITE.—Izurri+te. Epoca de peste. Era berean: elurte, lehorte, negute...

BELDURGARRI.—Beldur(tu)+garri. Terrible.

—GARRI atzikia batzuetan eragina adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: lotsagarri, ikaragarri, sendagarri...

BUKATZEAR.—la hukatzeko, bukatzeko zorrian.

MEDIO.—Kausa.

UKO EGIN GABE.—Baztertu gabe, utzi gabe.

BERETSU.—Bere+tsu. Ia bera. Era berean: bezalatsu, halatsu, orainsu...

AURRE EGIN.—Hacer frente.

ERROTU.—Enraizar.

LEGEZTATU.—Legezko egin. Legalizar.

HESI.—Cerca, cercado.

ZILEGI.—Baimendua, libre.

ERA.—Modua, mota.

HELDU.—Nagusia. Adulto.

BABESTU.—Zaindu. Proteger.

BERMATU.—Sendotu, indartu. Afianzar.

BIDEZKO.—Zuzena. Legítimo.

DEBEKATU.—Eragotzi, galerazi. Prohibir.

Euskadiko Komunitate Autonomoko tabernetan ez dago hemezortzi urtez beherakoei alkoholik saltzerik.

Euskal Legebiltzarra alkohol eta tabakoari ere trabak jartzen

Irtenbidea, hortaz, beheko mailetan ere oztopoak jartzea da, baita legeztatuko drogetan ere, alkohola eta tabakoa kasu. "Juventud vasca 1986" liburuan oso datu adierazgarria azaltzen da, 15 eta 29 urte bitarteko gazteei egindako inkesta batetik ateratakoa: "Oker ez banago, egunean paketetik gora erretzen dutenetatik %10ek hartu dute inoiz heroina edo kokaina. Ez-erretzaileen artean, berriz, %0,3k bakarrik. Garbi dago lotura, ezta?... Oso zaila da 18-20 urte arte tabako eta alkohola kontsumitzen hasten ez dena piramidearen goi-mailaraino iristea, gaztea ordurako helduago dagoelako. Horregatik, gure helburua droga legeztatuak ere atzeratzea da".

Horixe bera da Euskal Legebiltzarra iazko azaroan emandako legearen helburuetako bat, gazteei droga legeztatuak eskuratzeko trabak jartzea. Lege horren arabera, martxoaren hamabitik aurrera —indarrean dago, beraz— ez dago hemezortzi urtez beherakoei edari alkoholodunik eta tabakorik saltzerik. Estatu Batuetan eta beste zenbait herrialdetan alkoholaren salmenta mugatzeko arau hori ez da atzo goizekoa. Hango gizarteak nolabait onartua du. Baina gurean zer esango dute tabernariak eta litronak saltzen di-

*«Droga berriak
legeztatzearekin ez gaude
ados, legeztatzeak,
beharbada, droga berri
horiek gehiago zabaltzen
lagunduko bait du»
(Txus Congil)*

Estatuko legediak ez ditu kontsumitzaileak zigortzen. Estatu Batuetakoak eta beste zenbait herrialdeetakoak, berriz, bai.

tuzten dendariak? Gozoak jarriko dira!

ASKAGINTZAko Txus Congilek elkarte horren eritzia eman digu. "Sasieztabaida da hau guretzat. Guk ez dugu uste auzia drogak legeztatu ala ez legeztatzean dagoenik. Guretzat, menpekotasuna eta askatasunaren artean dago gakoa. Gu drogarekiko menpekotasunaren kontra gaude erabat, askatasunaren alde gaudelako. Baina gizarte honek ez dago tresna aproposik droga hartu ala ez hartu norberak erabakitzeko. Horretarako, hezkuntzak, kulturak, bizitzaren kalitateak eta abar beste era batekoak izan behar lukete. Droga berriak legeztatzearekin ez gaude ados, legeztatzeak, beharbada, droga berri horiek gehiago zabaltzen lagunduko bait du".

Hala ere, ez dira kontsumitzailea lege kanpora uztearen zale ere, "kontsumitzaileak ez bait dira egokira horren errudunak, zerbait bai, baina batez ere zerbaiten produktu dira. Kontsumitzaileekin prebentzio-lana egin beharra dago eta zulotik ateratzen lagundu", dio Txus Congilek.

Droga guztiak legeztatzearen alde

Lehenago aipatu bezala, droga guztiak legeztatzearen alde dagoen-

BANATZAILE.—Bana(tu)+tzaile. Distribuidor. Era berean: zabaltzaile, saltzaile, sustatzaile...

SUSTATZAILE.—Promotor.

OZTOPO.—Eragozpena, traba.

DROGAZALE.—Droga+zale. Drogadicto. Era berean: mendizale, pilotazale, zinezale...

KASU.—Adibidez, esate baterako.

ERRETZAILE.—Fumador.

HELBURU.—Asmoa, xedea.

GOZOAK JARRIKO DIRA!—¡De menudo genio se pondrán!

SASIEZTABAIDA.—Sasi+eztabaida.

Pseudo-discusión. Era bereko hitzak: sasimaisu, sasimediku, sasijainko...

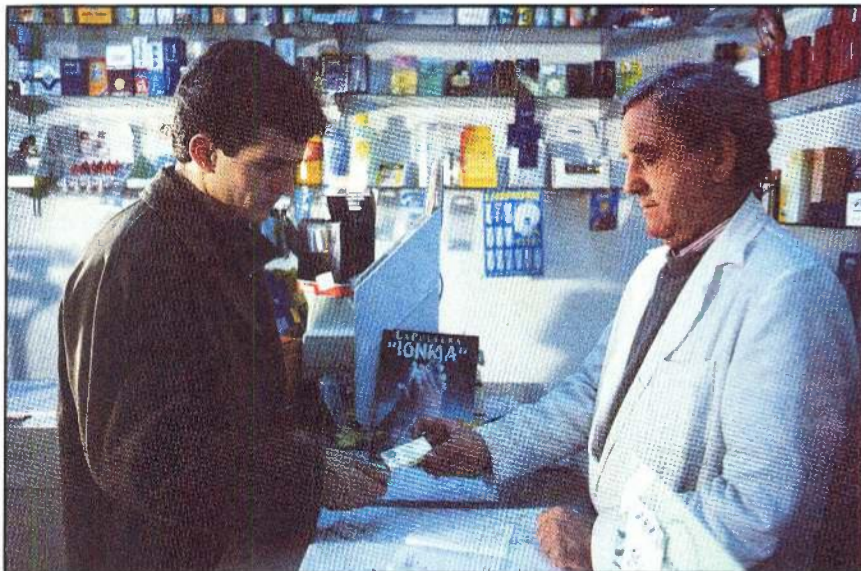
AUZI.—Pleito.

MENPEKOTASUN.—Dependencia.

APROPOS.—Egokia.

ADOS EGON.—Bat etorri, conforme egon.

ERRUDUN.—Kulpantea.

Drogaren banaketak kontrolpean egon behar dutela diote legeztatzearen aldekoek.

nik ere bada. Bai, droga guztiak. Baita heroina eta kokaina ere. Dena den, horrek ez du esan nahi drogak edozeini eta edozein tokitan banatzea nahi dutenik. Kontrolpeko salmenta aipatzen dute gehienek.

Europako Parlamentuko drogaren ikerketa **batzordeko** talde batek orain bi urte droga legeztatzeako proiektua aztertu behar zela erabaki zuen. Alemaniako Alderdi Sozialdemokrata, Britainia Handiko Alderdi Laborista, Italiako Alderdi Komunista, eta Ortzadar taldea zeuden talde horretan. Eztabaida aberasteko, **txosten** bat aurkeztu zuten joan den urtearen bukaeran Espainiako Drogaren Plangintza Nazionalean lan egindako bost **adituk**, Carlos González, Jaime Funes, Sergi González, Imma Mayol eta Oriol Romanik.

Ikerketa horrek dio drogaren kontra orain arte moldatutako plangintzak **porrot egin** duela. Debekuak droga kaletik eta espetxetik ez erretiratzeaz gainera —poliziak ez du saltzen den drogaren %10a ere harrapatzen—, drogazaleen arazoak areagotu egiten ditu, haien ustez. Droga legez kanpora utzita, prebentzioa eta rehabilitazioa askoz zailagoa omen da.

Bestalde, debekuak berak jendea droga horietara bultzatzen duen susmoa dute, zenbait giza talderi

arlo horretan legea haustea gizarte honi kontra egiteko modua iruditzen bait zaio.

Gauzak horrela, droga guztiak legeztatzea proposatzen dute, aldaketa honek kalte baino on gehiago

Debekuak droga kaletik eta espetxetik ez erretiratzeaz gainera, drogazaleen arazoak areagotu egiten ditu, Drogaren Plangintza Nazionalean aritutako bost adituren ustez

ekarriko duelakoan. Ez dute bidezko ikusten, hala ere, herrialde **bakarrean** legeztatzea, eremu zabala goan baizik, Europar esaterako. Legeztatzean, dena den, ez da drogaren kontsumoa handituko, euren ustez, drogaren kontrako kanpainak eta areagotu egin behar bait dira. Drogaren banaketak, gainera, kontrolpean egon behar duela diote, batez ere arrisku handikoenak. Botiketan edo osasun-etxeetan banatuko den? Ez dute hori zehaztu nahi, eztabaida piztu baizik. Geroak esango du zein bide aukeratu.

METADONA, ROTERDAMEN — DROGA, GUREAN SENDAGAI

Metadona opiotik ateratzen da. Drogazalea metadona hartuta koan beste drogak hartuta **bezalatsu** dago. Menpekotasuna ere sortuko dio. Baina ez da besteak bezain **arriskutsua**. Horregatik erabiltzen da zenbait terapiatan heroina eta antzeko drogen ordeaz, batzuek begi onez ikusten ez badute ere. Jesus Laguardiari oso tresna egokia iruditzen zaio zenbait kasutan: "Drogazaleekin lanean ari garenean axola gehien duena ez da beti kontsumoa baztertzeko. Sendatzeko prozesu askoren **akatsa** horixe da: kontsumoa desagertzea nahi dutela, besterik gabe. Nik uste dut, drogazalea bere onera ekartzeko, tarteko beste zenbait pausu ere badirela. Oso garrantzitsua da drogazalearen bizimodua normaltzea, zenbait osasun-ohituraz jabetzea —harreman sexualak, xiringen erabilpena, garbitasuna...— eta lasai samar uztea, bere pentsakera alda dezan. Kasu batzuetan aproposa izaten da metadona".

Gurean **sendagaitarako** erabiltzen bada ere. Holandako hiri batean, Rotterdamen, droga da. Drogazale-agiria dutenek noizik behin osasun-zerbitzuek antolatutako autobus-banatzailea jotzen dute metadonaren bila. Nahi dutena emanda, ez du nonbait hiriak haiekin arazorik.

Droga bera bi eratan banatzeko moduak dira horiek. Kontrol estua, bata; ez hainbestekoa, bestea. Baina, bai batean, bai bestean, administrazioa da produktuaren banatzaile.

BATZORDE.—Comisión.
TXOSTEN.—Informe.
ADITU.—Jakitun. Experto.
PORROT EGIN.—Huts egin, kale egin. Fracas.

BAKAR.—Bat besterik ez.
BEZALATSU.—Bezala+tsu. Casi igual. Era berean: halatsu, berdintsu, oraintsu...

ARRISKUTSU.—Arrisku+tsu. Peligroso.
—TSU atzizkia operatasun edo ugaritasuna adierazteko erabiltzen da: osasuntsu, indartsu, euritsu...
AKATS.—Hutsegitea. Defecto.
SENDAGAI.—Erremedioa, botika.

BIZIAREN JATORRIA

A. I. Oparin. Elhuyar eta Elkar.
Donostia, 1989.

③ Hasieran poesia zen. Zientzia harrez gero ko gauza da, batez ere euskaldunontzat: urtean ehun liburu, gehienak literaturazkoak eta zientziatzorik apenas argitaratzen zen **garairako**, euskal poesiak lortua zuen Europakoaren, are mundukoaren "maila", halaxe irakasten ziguten gure letrauek.

Poesiaren bidez jakin genuen, Xabier Leteren olerki-kanta eder bati esker, izarren hautsa egun batean **bizigai bilakatu** zela. Eta horixe da, hain zuzen, Oparinen liburuak kontatzen diguna. Askoz zehatz eta xehago, hori bai. Izar arteko hautsetan zeuden karbono-atomoen konbinaketatik hasi zen guztia. Harrez gero materiaren **autoeraketa**-prozesu etengabea etorri da, mila milioika urtetan zehar: molekula konplexuagoak, proteinak, entzimak, protoplasma, lehen bizidun **zelulabakarrak**... euskaldunok eta poesiara iritsi arte.

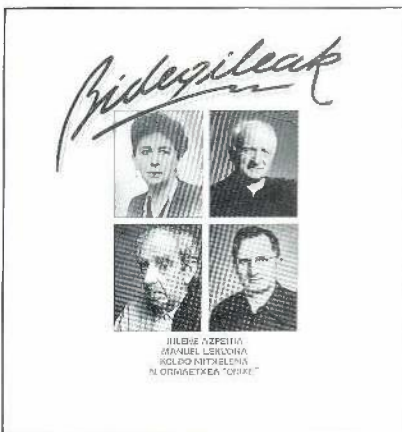
Hogeitamar urte baino gehiago joan dira Oparinek deskribapen harrigarri hau lehen aldiz azaldu zutenetik. Leteren olerkia baino lehenagokoa da, beraz, baina oraintxe iritsi zaigu euskaldunoi hura irakurtzeko aukera.

Jakite-hegoek igoa eta **norana**hi-koa nahi zuen Lizardik, Atxagaren petit poète-ak, euskara. Ez dugu

eginkizun **makala** denok ere: ELHUYAR-koek, beren lan **esker-gaitz** horretan jarraitzen; itzultzaileek eta beren eta hizkuntzaren mugak zabaltzen; irakurleok, poesiaz gainera (horretan **mundialak** garen) beste hizkera eta ihardun moduetara ohitzen.

BIDEGILEAK

Zenbait. Eusko Jaurilaritza, 1988.

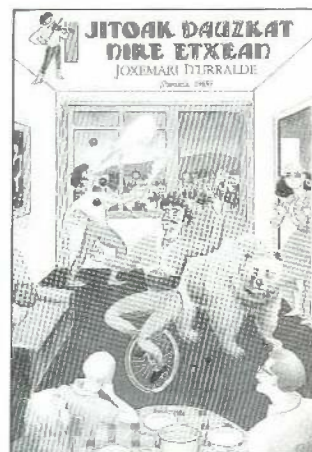

② Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusiaren asmoa **burutuz** kaleratu ziren iazko urtearen **hondarrean** "Bidegileak" sailean biltzen diren biografia hauek. Lehen lauak karpeta batean datoz, letra handiko eta argazki ederdu liburusketan. Aukeratuak lau bidegileak hauetxe dira: Manuel Lekuona, Nikolas Ormaetxea "Orix", Koldo Mitxelena eta Julene Azpeitia. Eta biografiak idazteko ardura honako idazleoi eman zaie: J. M. Lekuonari (M. Lekuona), P. Iztuetai ("Orix"), J. Haritschelhar, E. Knorr eta M. Ugaldere (K. Mitxelena) eta Laura Mintegiri (J. Azpeitia).

Mari Karmen Garmendia, Hizkuntz Politikarako Idazkari Nagusiaren hitzetan, **sailak** gure aurreko euskaltzaleekiko **ezagutza** eta **lokarriak sendotzea** du helburu, eta urtetan zehar **oparoa** izan nahi duen **zereginaren hastapena** besterik ez omen da oraingo hau.

IJITOAK DAUZKAT NIRE ETXEAN

J. M. Iturralde. Pamiela.
Iruñea, 1988.

② Iturralderen beste **emari** bat haur-literaturaren alorrean. Beste kontakizun batzuetatik ezagunak gertuen Risky mutiko kontalaria eta honen maiteño sekretu Anuxka. Uda-garaiko **pasadizoak**, oporretan Vetierora joan eta han gertatuak: aitari berebila nola **osten** dioten; zirkuko ijitoek nolakoak egiten dituzten...

Liburuak aukera ematen du azken **boladako** euskarazko haur-literaturaz **gogoeta** egiteko. Liburu gisa agertzen den haur-literaturarik gehiena, nabarmena **denez**, helduek egin da. Heldu horiek ustez haurren munduaren antza duen fikziozko mundua azaldu nahi izaten dute normalean. Eta horrek arrisku bat dauka: haurrez dauzkagun klitxeen **errazkerian** erortzekoa. Adibidez, hamar-hamabi urteko haurren munduak derrigor izan behar al du umore **inuxentez** eta ez bestez egin? Bestalde, liburu horietako ateraldi batzuk haurrei baino helduei zuzenduago daudela **ematen** du, zenbait konnotaziok **ihes** egiten bait die haiei.

I. IÑURRIETA

GARAI.—Sasoia, denbora.
BIZIGAI.—Materia viviente.
BILAKATU.—Bihurtu.
AUTOERAKETA.—Autocombinación.
ZELULABAKAR.—Unicelular.
NORANAHIKO.—Zabala, mugarik gabea.
MAKAL.—Txikia, ahula, edonolakoa.
ESKERGAI.—Difícil de agradecer.
MUNDIAL.—Fenomenal.
BURUTU.—Egin, bete.

HONDARREAN.—Bukaeran, amaieran.
SAIL.—Sección.
EZAGUTZA.—Ezagupena. Conocimiento.
LOKARRI.—Lotura.
SENDOTU.—Indartu, finkatu, irmotu.
OPARO.—Ugaria.
ZEREGIN.—Egitekoa.
HASTAPEN.—Hasiera.
EMARI.—Emaitza, fruitua.
PASADIZO.—Gertaera. Anécdota.

OSTU.—Lapurtu, ebatsi, harrapatu.
BOLADA.—Denboraldia. Temporada.
GOGOETA.—Reflexión.
NABARMEN.—Argia, begibistakoa. Evidente.
ERRAZKERIA.—Facilísimo.
INUXENTE.—Inozo. Ingenuo.
EMATEN DU.—Dirudi. Parece.
IHES EGIN.—Eskapo egin, itzuri.

MOSEN BERNARD ETXEPARE

LINGVAE VASCONVM PRIMITIVAE
per Dominum Bernardum Dechepare
Rectorem sancti michaelis veteris. (1)

(1) "Euskaldunen hizkuntzaren hastapenak", Saint Michel le Vieux-ko (Eiheralarreko) Erretorre Jaun Bernat Etxeparek paratuak.

③ GALDERA.—Noiz eta non sortua zara?

ERANTZUNA.—Uufl aspaldi... XV mendearen bukaeralean jaio nintzen Donibane Garazi inguruan eta bertan eman nituen haurtzaroko urteak.

G.—Apaiz izatea erabaki zenuen arte.

E.—Hori da. Apaiz egin nintzen eta, Elizbarrutiko bikario jeneral izatera heldu ondoren, Eiheralarreko erretoze izendatu ninduten.

G.—Eiheralarre ere utzi behar izan zenuen, ordea. Halako batean Behe Nafarroa utzi eta Bearnora zoaz. Zer dela eta?

E.—Nafarroako Jaun Erregek deitu ninduen. Errege gaitzez zegoela jakitean, berehala joan nintzen Bearnora. Auzia argitu eta Eiheralarrera itzultzea pentsatzen nuen.

G.—Eta?

E.—Eta...? Atxilotu egin ninduten. Errugabe izan arren, nire zoritxarrerako, Erregek etsaien hitza sinetsi eta espetxean sartu ninduen.

G.—Egingo zenuen okerren bat...

E.—Ezetz bai Badakit, bai, gerora zer esan duten! Poema lizunak idatzi nituela... politikan sartua nintzela Nafarroako Erregeren kontra eta Fernando Katolikoaren alde... Esatea ere!

G.—Beno, beno, Mosen, ez zaitez berotu! Utzi hori alde batera eta hitz egin zeure liburuaz.

E.—Nire liburua? "Linguae Vasconum Primitiae". Zuek, noski, ez duzue jakingo zer esan nahi duen! Ai, gaurko gazteria...!

G.—(?)

E.—"Vasconum", euskaldunen; "linguae", hizkuntzaren; eta "primitiae", hastapenak. Hau da, euskaldunen hizkuntzaren hastapenak. Konprenitzen?

G.—Bai, bai... orain bai. Eta zerk bultzatu zintuen liburua idaztera?

E.—Zerk? (Bertsotan hasten zaigu)

Berze jendek uste zuten

Ezin skriba zaiteien;

orai dute phorogatu

enganatu zirela.

Heuskara,

ialgi adi mundura.

Garai hartan ez zen euskaraz eginiko libururik. Askoren ustetan euskara ez zen eskribatzeko beste hizkuntzak bezain ona. Norbaitek egin behar zuen lehen urratsa, norbaitek frogatu tronpatu zirela; ni neu, Mosen Bernard Etxepare, izan nintzen "norbait" hori.

Hamabost kantu paratu nituen, erlijiozko bi, euskara goraipatuz beste bi, autobiografiko bat (kartzelako kontuak, lehen aritu gara horretaz) eta hamar amodiozko.

Bai, bai, badakit zer pentsatzen ari zareten! Apeza eta amodiozko kantuak?

G.—Beno, gu...

SORTU.—Jaioa.

EMAN.—Iragan, pasa.

HAURTZARO.—Haurtzaroko. Haur-garaia.
Era berean: zahartzaro, gaztaro, helduaro...

ELIZBARRUTI.—Diócesis.

HELDU.—Iritsi, ailegatu.

ERRETORE.—Bikarioa, parrokoa.

GAITZEZ EGON.—Haserre egon.

AUZI.—Arazoa.

ATXILOTU.—Preso hartu.

ZORITXAR.—Zorigaitza. Kontrakoa: zoriona.

ETSAI.—Arerioa, kontrarioa.

OKER.—Hutsegitea, gaiztakeria.

LIZUN.—Gordina, zikina. Crudo, lascivo.

ESATEA ERE!—¡Mira que decir eso!

HASTAPEN.—Hasikina.

BERZE.—Beste.

PHOROGATU.—Frogatu.

IALGI.—Atera, irten, urten.

GARAI.—Denbora, sasoi.

URRATS.—Pausua.

TRONPATU.—Oker egon, deskuidatuta egon.

PARATU.—Ondu; egin.

GORAI PATU.—Goratu, goretsi.

APEZ.—Apaiza, abadea.

GAUR BIZI BALITZ ...

E.—Gu, zuek, haiek... denak igualak! Nire garaian normala zen hori, Trentoko Kontzilioa eta gero aldatu ziren gauzak. Zergatik ez ditu, bada, apez batek amodiozko kantuak egingo? Ez al zaio gizaki orori, apaiz nahiz **lego**, **zilegi**?

G.—*Bai, baina kantuak eta kantuak daude!*

E.—Zer esan nahi duzue horrekin? Zuek ere lizun xamarrek direlakoan? **Emaztearen** irudia, **maiteminduen** arteko harremanak **baino** ez nituen azaldu. Harreman horiek lizunak badira, emakumea berez lizuna bada, orduan nire bertsoak ere lizunak dira. Konprenitzen?

G.—*Bai, bai. Hala bada, hala bedi! Beste galdera bat: norentzat idatzi zenuen liburua? Zein irakurle-motarentzat?*

E.—Euskaldun guztientzat, baina, behe nafarreraz idatzi nuen, batipaz Donibane Garazi ingurukoentzat. Herriari zuzendu nahi nizkion neure koplak, bere hizkuntza propioan, euskaraz alegia, izan zezan zertaz goxatu eta hitz egin. Denbora pasatzeko eta kantutan aritzeko materia eskaini nahi nien euskaldunei. Nire ezjakintasunaren arabera egindako bertso hauek idatzi eta gero, Erregeren abokatu zen Bernard Leheteri bidali nizkion, zuzendu ondoren eta berak horrela estimatzen bazuen, inprima arazi zitzan.

G.—*Ondo estimatu zituen nonbait! Oihenart, ordea, ez zen iritzi berekoa...*

E.—Oihenart? Nor da hori?

G.—*Ez duzu ezagutuko, zu baino beranduago jaio zen, XVIIlean.*

E.—Eta? Zer zioen Oihenart horrek?

G.—*Ez zirela zure bertsoak oso finak eta landuak; ez zenituela eredu klasikoak errespetatu... Hitz gutxitan, kalitate gutxikoak direla.*

E.—Eredu klasikoak? Ez nengoen ni saltsa horietan sartzeko. Nik ez nuen jende kultoarentzat idatzi. Zer daki herriak metrika landuaz, bertso-molde kurioxoek? Kalitate gutxi! Galdetu, galdetu herriari, ea nork ez dituen nire bertsoak ezagutzen eta kantatzen! Oihenartenak, berriaz, nork dakizki? Berak eta beste "kulto"ren batek. Bah! Kalitate gutxi? Lehen euskal liburua idaztea ez zen lan **makala izan**, alajaina! Gainera garbi asko adierazi nuen neure liburuaren bukaeran: "Debile principium melior fortuna sequatur".

G.—*Garbi asko?*

E.—Ai! "Hasiera ahulari zori hobeja jarrai dakiola", alegia.

G.—*Beno, eta bukatzeko, zer esango zenieke gaurko euskaldunei?*

E.—Zer? Oraintxe bertan esan dizuet bada! Zuei dagokizue hobekuntza horretan aritzea, nik neurea egin nuen, gero batzuei ez zaiela gehiegi gustatu... Ba, gaizki eginak barkatu eta ongi eginak gogoan hartu.

Aizue! alde egin baino lehen, galderatxo bat: hau non aterako da?

**GURUTZE ALDABALDE TREKU
AMAIA BONETA**

ORO.—Guztiak, denak.
LEGO.—Sekularra. Laico.
ZILEGI.—Haizu.
EMAZTE.—Emakumea.
MAITEMINDU.—Enamorado.

BAINO.—Baizik, bestek.
NONBAIT.—Dirudienek, antza denez, itxura denez.
IRITZI.—Ustea, erizpidea.
LANDU.—Trabajado, cultivado.
MAKAL.—Ahula, txikia.

GARBI ASKO.—Oso garbi.
ZORI.—Zortea.

HOROS

MARTXOAREN 15ETIK

ARIES

Martxoaren 21etik
Apirilaren 20ra

③ Arlo ekonomikoa oso inportantea izango da zuretzat hamabostaldi honetan eta arriskutsua ere bai. Beharbada, ondo pentsatu gabeko zerbait egingo duzu eta horrek kalte egingo dizu. Gainera, **lankideen** arteko **ikamikak** ez dira faltako.

Maitasun-arloan, berriz, dena gozo-gozo.
Nerbioak.

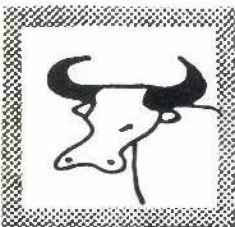
CANCER

Ekainaren 22tik
Uztailaren 22ra

Ekonomi aldetik ez zaude baxterre ondo eta kredituren bat eskatu beharko duzu datozen asteetako gastuei **aurre egiteko**.

Lanean problema txiki batzuk dituzu, baina berez konponduko dira. Ez kezkatu, beraz.

Osasuna oso ona, indartsu eta pozik zaude.

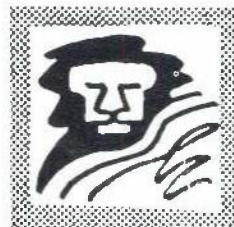
TAURUS

Apirilaren 21etik
Maiatzaren 20ra

Gehiago irtezea eta lagunekin ibiltzea komeni zaizu, bestela erotu egingo zara eta. Edozein txikieriak **kezkatzen** zaitu.

Etxekoekin ez zara ondo konpontzen aspaldi honetan eta egunotan ez da aldaketarik izango alde horretatik.

Kendu ezineko gosea.

LEO

Uztailaren 23tik
Abuztuaren 23ra

Lagun edo lankide batekin haserretu egingo zara, baina ez zaituz adiskidetzen **saia** hamabostaldi honetan, alferrik izango da eta. Hobe duzu egun batzuk pasatzen **laga**.

Beste alde batetik, etxean ere ez zara oso gustora egongo eta denekin sesioan ibiliko zara. Umore txarra.

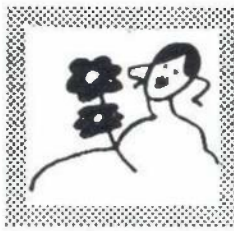
GEMINI

Maiatzaren 21etik
Ekainaren 21era

Aspaldi honetan amodio gehiegi izan dituzu eta **atsedena** behar duzu orain. Zeure buruaren **orekaren** bila zabilta.

Ezertarako balio ez duen gauza asko erosten ari zara aspaldi honetan eta zure **patrika** arinegi gelditu da.

Makalaldia.

VIRGO

Abuztuaren 24etik
Irailaren 23ra

Arau guztiak alde batera utzi beharra sentituko duzu egunotan. Ausardia nahikoa baduzu, ez zaizu **damutuko**; baina, seguru asko, "arrazoiak" irabaziko du borroka eta "txorakeriatan" ez zara hasiko.

Maitasun-arloan bai, hor bai hautsiko dituzula arau guztiak!

ARLO.—Eremua, alderdia. Area, aspecto.
ARRISKUTSU.—Arrisku+tsu. Peligroso.
—TSU atzizkia oparotasuna edo ugaritasuna adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: indartsu, eguzkitsu, euritsu...
LANKIDE.—Lan+kide. Compañero de trabajo. Era berean: bazkide, solaskide, herkide...

IKAMIKA.—Eztabaida, sesioa, okasioa.
KEZKATU.—Arduratu, estutu, larritu.
ATSEDEN.—Lasaialdia. Descanso.
OREKA.—Equilibrio.
PATRIKA.—Poltsikoa, sakela.
MAKALALDI.—Ahulaldia. Época de horas bajas.

AURRE EGIN.—Buru egin. Hacer frente.
SAIATU.—Ahalegindu, lehiatu.
LAGA.—Utzi.
ARAU.—Norma.
DAMUTU.—Arrepentirse.

KOPOA

- APIRILAREN 15ERA

LIBRA

Irailaren 24etik
Urriaren 23ra

Ez fidatu gehiegi zeure zorte onarekin. Hobe izaten da lan egitea zerbait lortzeko, zorte onaren zain egotea baino.

Amodio berri txiki asko izango dituzu.

Etxekoekin istiluak.

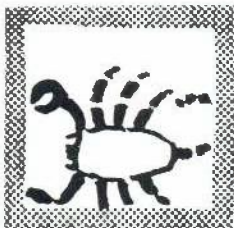
CAPRICORN

Abenduaren 22tik
Urtarrilaren 20ra

Erabaki bat hartuko duzu eta erabaki hori ez dute denek onartuko. Zure lan-modua ez zaie guztiei gustatzen, baina bakoi-tzak gauzak bere modura egiten ditu.

Maitasun-arloan, gauzak gaiztotu egin dira eta, horrela jarraituz gero, maitasun horrek ez du konponbiderik izango.

Jateko gogo gutxi.

SCORPIO

Urriaren 24etik
Azaroaren 22ra

Gerora begira pentsatzen hasteko momentu **aproposa**. Pentsatzeko bakarrik ez, gauzak antolatu eta lanari **ekiteko** ere bai. Uste eta nahi baino lehen pasatzen bait dira egunak, asteak eta urteak.

Bidaia interesanteak egiteko aukera, baita jendea ezagutzea ere.

AQUARIUS

Urtarrilaren 21etik
Otsailaren 19ra

Depresio-arriskua. Edozertan hastea izugarrizko lana irudituko zaizu. Egunerokoa egiteko ere indar handia beharko duzu. Dena dela, egunerokoa egitea lortzen baduzu, ez da hain larria izango.

Familia zure ondoan egongo da denbora guztian eta aldi bakoitzean hitzik egokiena esaten asmatuko du.

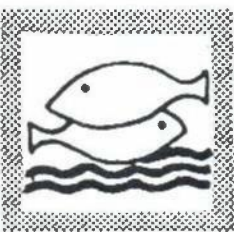
SAGITARIUS

Azaroaren 23tik
Abenduaren 21era

Jendeak gero eta gehiago maite zaitu eta **joera** hori areagotu egingo da hamabostaldi honetan. Izan ere, hain atsegina zara...

Aisialdia sormen handiz erabiliko duzu. Lasai eta pozik biziko zara.

Bizkarreko mina.

PISCIS

Otsailaren 20tik
Martxoaren 20ra

Hamabostaldi honetan gauza asko galduko duzu **erne** ez bazaude. Kontuz ibili, bada.

Dirua eskas samar, gastu gehiegi egin dituzu egunotan eta. Maitasun-arloan dena ondo, beti bezala.

Aldarteak.

ZORTE.—Suerte.
APROPOS.—Egokia, ona.
EKIN.—Heldu, hasi.
JOERA.—Tendencia.
AISIALDI.—Tiempo de ocio.

SORMEN.—Sor(tu)+men. Creatividad.
—MEN atzizkia ahalmena edo gaitasuna adierazteko erabiltzen da: ikusmen, entzumen, idazmen, usaimen...

GAIZTOTU.—Okertu, aldrebestu.
ALDI.—Unea.
ERNE.—Adi, argi.
ALDARTE.—Gorabehera. Altibajo.

ARTZAINA (I)

③ Etxe-atariko **enbor** zaharraren gainean eserita dago artzaina. **Artilezko** galtzerdiak oinetan, **elastiko** lodia gorputzean, makila eskuan.

Negu gogorra aurtengo negua. Elurraren irribarre zuria **zelaletan** zabalduzik ageri da.

Artzaina, nahigabez eta kezka betetik, pentsatzen ari da: "Hau ere ezagutu behar genuen!!!" **Izoztea** izoztearen atzetik; elurra, egunean baino egunean **sendoago**...

Udazkeneko **lehorteak** belar-landare goxoak **zimeldu** zizkigun, eta orain, heriotzez zigortzera datorkigu neguko ezpata zorrotza.

Artzainak buruan darabilen pentsa-gaiari erantzun harrigarri bat datorkio, **oihartunez** jantzitako hitz sakonez:

— "Negua beti izan ohi da gogorra eta **gordina**; neguko landare dira ekaitzak, izozteak, elurteak eta eguzkiaren **moteltasuna**".

Entzun duen ahots harrigarri hari erantzuna eman asmoz, zutitu da artzaina, eta bi eskuak zeru aldera jasoz honela dio:

— "Hau ez da beste urtetako neguaren antzekoa!! Gizakiok **oker egin** dugun zerbaiten zigorra dugu aurtengo hau.

Eguraldi goxoaren **erakarle** ziren gure mendietako zuhaitz sendoak su-egur **bihurtu** ditugu. Neguaren bihotzean irribarre **orlegiz** jaikitzen zen **gorosti** mardula desegin dugu.

Gure **pagadien** edertasuna ipuina besterik ez da, zementuzko kaleetan jostalari dabilzan gaurko gure umeentzat.

Gurasoengandik jaso dugun lur bedeinkatu honek, **belar ondus** mamitzen zen hizkuntza ahanzi egin du".

Artzain jatorraren eztarria kantura zabaltzen da:

"Begiak nigarrez datoz, malko-itsaso eginik; lurrak ezin du landareri erne, zigor gehiegiz urratu."

Ahots ezkutuak erantzun bizia eman dio artzainaren oihuari:

"IZADIAK, ZOR ZAION SARIA EMAN DIO
BURUA GALDU DUENARI;
ZER ZOR ZAIO, ZIGORRA EZ BADA,
BERE BURUA UKATU DUENARI?"

Artzainak:

"Nik ez nuen uste **aitonen semeek**
beren etxea suz erre zezaketenik!"

Ahots ezkutuak:

"BEGIAK HAUTSEZ BETE DITU,
TEILATUAK HARRIZ ZIKINDU,
GUZTIA DAKIELA DIOEN
HAUNDIUSTEZ PUZTURIKO GIZAKIAKI!"

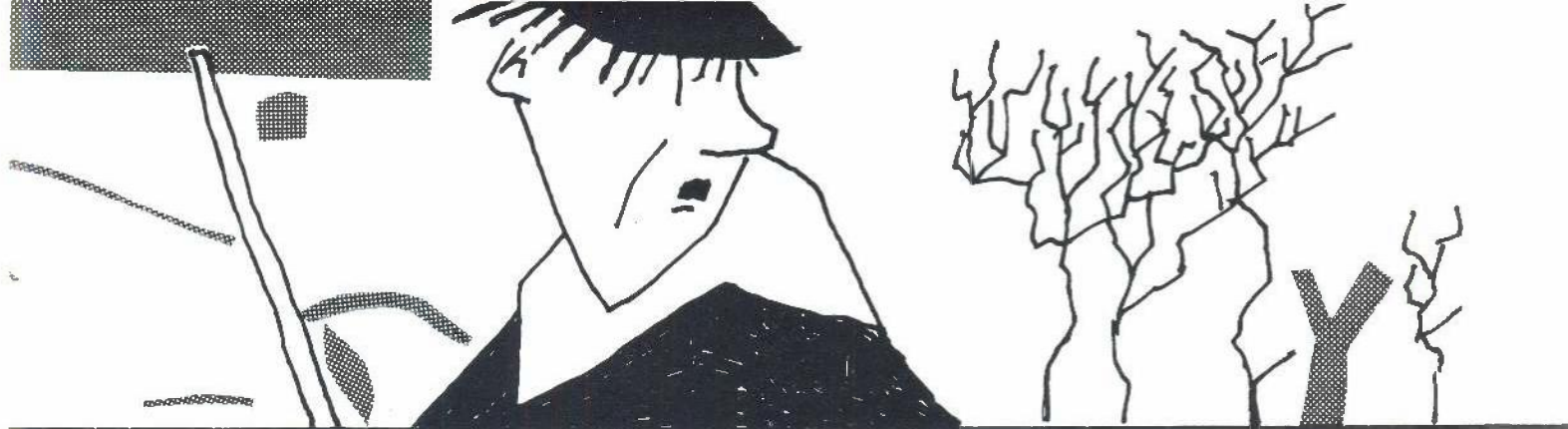
Haur txiki zelarik hil zitzaizkion bere gurasoak artzain errugabeari. Jaiotzetik **umezurtz** izatearen zigorra jaso zuen umeak, **baso** eta mendiek hutsean eskaintzen duten belarrez artaldea **larratzen** ikasi zuen.

Gizakiengandik maitasunezko ongietorriak jaso ez duen artzain apal eta jatorrari, Izadiak egiten dio ongi-**nahiezko** agur beroa:

ENBOR.—Tronco.
ARTILE.—Ardi-ile. Lana de oveja.
ELASTIKO.—Camiseta.
IRRIBARRE.—Sonrisa.
ZELAI.—Belardía. Prado.
IZOZTE.—Helada.
EGUNEAN BAINO EGUNEAN SENDOAGO.—Cada día más fuerte.
LEHORTE.—Lehor+te. Lehorraldia. Era berean: izozte, elurte, gosete, negute...

ZIMELDU.—Hartu, idortu. Marchitarse.
OIHARTZUN.—Eco.
GORDIN.—Gogorra. Crudo.
MOTELTASUN.—Ahuldadea, makaltasuna.
OKER EGIN.—Huts egin.
ERAKARLE.—Erakar(ri)+le. Zerbait erakartzen duena. Era berean: erosle, maitale, idazle...
BIHURTU.—Bilakatu. Convertir.
ORLEGI.—Berdea.

GOROSTI.—Acebo.
MARDUL.—Bikaina, sendoa.
PAGADI.—Pago+di. Hayedo. Era berean: pinudi, arboladi, harizti...
BELAR ONDU.—Hierba seca, heno.
MAMITU.—Oratu. Moldearse.
UKATU.—Uko egin, etzetsi.
AITONEN SEME.—Noble.
HAUNDIUSTE.—Harrokeria. Fanfaronería.
PUZTU.—Hinchar.

IPUINA

Gorostiak:

"Ez izan beldur, nere anaia maitea! Negu-landarea naiz ni betidanik. Nere hosto orlegiek ez dute lorik egi-ten; negurik gordinenean ere zutik eta bizirik naukazu harririk gogorrenen artean. Arantzak bigunduko ditut, eta nigan aurki dezakete zure arditxoek negurako behar duten janaria".

Gaztainondoak:

"Zatoz honuntz, ingura zatzaizkit! **Katagorriak** bildu zituen nere gaztain-ale atseginak enbor-zuloan gor-derik dauzkat. Har eta jan ezazu ase arte".

Haritzondoak

"Euskalerriko sukaldeetan ezaguna naute. Negurako lagun atsegina izan naiz ni beti gizakientzat, amonaren eskuz su biziz piztua. Sutondo epeletan hamaika aitioni emana diet atsegin. Ni zurekin nauzun bitartean ez zara hotzez galduko".

Izadia landareen ahoz mintzatzen zitzaion bitartean, neguak berekin dakarren beste **eraso** gordinari atea itxi nahi dizkio artzainak. Mendi-gailurretako elurrek be-heko zelai eta **haranetara** eragin diete **otso amorratuei**.

Txabola estuan **babesturik** dauden **bildots argalei al-biste** eman diete, hortzak gosez zorrozturik dakartzaten otsoek.

Otsoak:

"Ongi gorderik zaudete lau hormen artean, bildots **inozuok!** Ezingo duzue luzaroan hesitan gorderik iraun!!!"

Bildotsak:

"Zergatik ari zara beti mehatxuz mintzatzen, mundu guztia zeurea duzun hori? Gugandik kalterik **egundaino** jaso ez duzun hori, zergatik zatoz orain gure odolez ase nahian?"

Otsoak:

"Gosea dugu nagusi!! Sabel hutsa agintari!! Zuen ha-ragi bigunak beste ezerk ezin eutsi zutik gure gorputz argaldueti. Gu ez gatoz **gaitz egitera**, biziari eustera bai-zik!! **Errua** ez da gurea. Negute gorriak jarri gaitu zuen-ganako bidean..."

Estuasunak inguratzen ari ditu, jaioak izatea beste errurik ez duten **aberetxo** hauek. Landareengandiko ba-besa besterik ez dute jaso oraindainokoan lau oindun gaisoek.

Zaindari zaien artzain bakarrak ez du indarrik, eraso gaiztoen atzaparretatik gorde ahal ditzan.

Auzoko artzain nagusia harro dabil, eta ez dio lagun-tzarik eskainiko hiltzorian aurkitzen den artzain argalari.

Artzain babesgalduaren ardiak otsoek jango dituzte-nean, artzain haundiak beretzat izango ditu lur gainera **erneko** diren belarki guztiak.

Gizonak betidanik izan dituen eskubideak babesteko egiten zaion deiarri entzungor eginaz, bere txabola-jau-regira sartu da artzain haundi eta harroa, lasaitasun ho-tza bere lagun duelarik.

Ikustekoa izango da, artzain baten ardiak otsoek ja-ten dituztenean, nolako etorkizuna eskaintzen dion hu-rrengo neguak artzain bihotzgabeari!!!

MARTIN ITURBE

UMEZURTZ.—Huérfano.
BASO.—Oihana. Bosque.
LARRATU.—Bazkatu. Pastor.
ONGINAHÍ.—Afecto, cariño.
GAZTAINONDO.—Gaztain(a)+ondo. Casta-ño. Era berean: pikondo, intxaurrondo, sagarrondo, hiritzondo...
KATAGORRI.—Ardilla.
ASE.—Saciár.
149-HABE

IZADI.—Naturá.
ERASO.—Oidarra. Ataque.
GAILUR.—Tontorra. punta, erpina.
HARAN.—Ibarra. Valle.
OTSO.—Lobo.
AMORRATU.—Rabioso.
BABESTU.—Gorde.
BILDOTS.—Arkumea. Cordero.
ARGAL.—Flaco.
ALBISTE.—Berria. Noticia.

INOZO.—Inuxentea.
HESI.—Cercado.
EGUNDAINO.—Gaur arte.
SABEL.—Ventre.
GAITZ EGIN.—Kalte egin.
ERRU.—Kulpa.
ESTUASUN.—Larrialdia.
ABERETXO.—Animalia txikia.
LAU OINDUN.—Cuadrúpedo.
ERNE.—Jaio. Germinar.

MAÑUKORTA, IBILIAREN IBILIZ EGINDAKO BERTSOLARIA

③ Zokomiran sailera Gregorio Larrañaga datorrela esaten badugu, "nor da hori?" galdetuko dute gehienek. Baina **ezizena** "Mañukorta" dela badiogu, **bertsozaleek** **behintzat** "a bai, badakit nor den" esango dute. Ez da alferrik ibili urtetan eta urtetan —eta oraindik ere dihardu— plazarik plaza Euskal Herrian **barrena**. 1943 urtea **bukatzeaz** zegoenean jaio zen G. Larrañaga Markinako Larruskain **auzoan**, abenduaren lehen egunean.

Gregorio Larrañagari, "Mañukorta" izeneko baserrian munduratu izanetik datorkio bere goitizena. Sortu zen urte hartan 24 baserri zeuden Larruskain auzoan. Orain, ordea, hamar besterik ez daude. Bere **hautzaroz** gogoratzen denean lagunak etortzen zaizkio burura. "Saltoka eta aritzen ginen, jolas sanoak egiten genituen. Denak batera ibiltzen ginen. Lehen Jaunartze-egunean 12-13 izango ginen kinta berekoak. Eskolan ez genuen gehiegi ikasi". 14 urte bitartean aritu zen eskolan, eta gero, mendira: "mendia garbitu, pinu-lan-dareak sartu, arbolak bota. Belar txarrei su ematen ere ez ginen **motelak**, **igartzen** genion noiz zegoen arriskua eta noiz ez. Inoiz eskapatuz gero ere, asmatzen genuen itzaltzen. Guk egindako okerririk ez zen izan. Basoak beste norbaitenak ziren, eta egunean hogeituro irabazten nituen. Ordurako asko zen, orain bost mila pezeta irabazita baino gehiago. Zer egin zitekeen garai har-

Lehen Jaunartze-egunean.

tan ehun pezetarekin? Ba, egun-pasa on bat: irten goiz, hamaiketakoa egin, **harrijasotzaileak** ikusi, bazkaldu, gauean **basoerdi** batzuk hartu, eta oraindik ere dirua sobran. Zenbat sobran? Hamarren bat pezeta edo".

Euskal Herriko poeta

Eta soldaduzka-garaia iritsi zitzaion Mañukortari. Soldadu joan aurretik, hirurogei duro irabazten zituen egunean. Soldaduzka **latza** izan zen, hasierako egunetan behintzat. El Ferrolen egin zuen. Ez zen berehala iritsi El Ferrolera; bi egun eman zituen Bilbotik tren zahar batean. Abiada Azkarreko Trena izan balitz! Gaur egun soldaduzkara joateko **zoritxarra** duten gazteek izaten dute hilabete bat edo pasa ondoren etxera itzultzeko **aukera**. Mañukortak, ordea, zortzi hilabete igaro zituen Larruskainera bueltatu aurretik. "Han ez zen permisiorik eta kristorik". Gero erreposterio sartu zen. Agintarien emazteei eta enkarguak egiten zizkien. Zortzi hilabete gogor igaro ondoren, etxera **heldu** zenean, Markinan Karmenak ziren, eta orduantxe zegoen ospatzear Markinako Eskualdeko Bertsolari Txapelketa. Mañukortak esku hartu, eta **garraile** atera. Mañukortari, Galizan soldadu egon arren, ez zitzaion bertsotarako egarria itzali, eta bertso **dezen**te kantatu zituen bertan zeuden beste euskaldunekin batera. Ez zen entrenamendu txarra izango, alajainetan! Baina behin hasiz gero

EZIZEN.—Goitizena, izengoitia. Apodo.
BERTSOZALE.—Bertso+zale. Bertsotarako afizitza duena. Era berean: mendizale, nekazale, tabernazale...
BEHINTZAT.—Behinik behin, gutxienez.
BARRENA.—Zehar, barna, gaindi.
BUKATZEAR.—la bukatzeko, bukatzeko zorian.

AUZO.—Bailara. Barrio.
HAUTZARO.—Hautza+aro. Infancia. Era berean: helduaro, zahartzaro, gaztaro...
MOTEL.—Makala, geldoa, erdi-purdikoa.
IGARRI.—Antzeman, asmatu.
GARAI.—Sasoia, denbora.
HARRIJASOTZAILE.—Harrijaso+tzaille. Harria jasotzen duena. Era berean: antolatzaille, saltzaille, itzultzaille...

BASOERDI.—Txikitua.
LATZ.—Gogorra. Kontrakoa: samurra.
ZORITXAR.—Zorigaitza, zorte txarra.
AUKERA.—Egokiera, parada.
HELDU.—Iritsi, ailegatu.
GARRAILE.—Irabazlea, txapeladuna.
DEZENTE.—Franko, asko.

ZOKOMIRAN

Ez zen berehala heldu El Ferrolera.

jarraitu egin behar eta Lekeition ere parte hartu zuen Bizkaiko azken aurreko bertsolari-txapelketan. El Ferroletik ekarri zuten markindarra. Imajinario-puntu bat behar izan zuten Irigoyenek eta Larruskaingoa Euskal Herrira etor zedin. Eskutitz bat idatzi zuten El Ferrolera Mañukorta Euskal Herriko poeta zela esanez eta Markina itzultzeko baimena eskatuz. Hamabost eguneko permisoa eman zioten. Beste soldadu guztiak harrিতa zeuden mutil-puska hura nor izan zitekeen galdezka. Lekeitiokoan ere aurrera atera zen bizkaitarra. Finala Durangoko elizpean izan zen, eta arratsaldeko saiora lau onenak iritsi ziren: Lopategi, Mugartegi, Abel Munuategi eta Joseba Arregi. Oraingoan ez zuen hainbeste zorte izan Mañukortak. Soldaduzkako azken hilabeteak nahikoa ondo pasa omen zituen. **Gaitzerdi** Bestela ez zen makala izango bi urte haiek igarotzea. "Lagun onak egiten dira soldaduzkan".

"Ameriketara joan nintzen..."

Baina mundua ezagutzeko gogo bizia zuen Larruskaingoa, eta Ameriketara joatea erabaki zuen. Ikusia zuen bere lagunak EEBBtan hiru

urte iragan ondoren Euskal Herrian pisua erosteko **adina** diru irabazteko **gauza** zirela, eta hala joan zen Nevadara artzain. Bost urte egin zituen. **Nagusia** euskalduna zen, Jesus Goikoetxea, Beraonakoa. Nagusiaren emaztea ere euskalduna zen. Interprete-lanak ere egin behar izan zituen. Nagusiak euskaraz bazekien, eta ingelesez ere bai, baina gaztele-raz ez zuen tutik **ere** esaten: "beno,

maldizio batzuk botatzen zituen..." Zenbait langile nafarrek, berriz, gaztelera besterik ez zekiten, eta Mañukortak aritu behar itzultzaile.

Gizabide handiko jendea

Horrelakoxea zen bizkaitarrak Ameriketara aurkitu zuen jendea: "Nik aurpegiz tontoa **ematen** dut, baina ingelesa defenditzeko adina banekien. Jende ona zen, zerbait gaizki esaten zenuenean, lagundu egiten zizuten. Hemen, ordea, euskaldunberriek **huts egiten** dutenean, barre egiten diegu. Ez zaie barre egin behar, lagundu **baino**... Bai, euskara ona gordetzen zen han, nafarrak eta bizkaitarrak elkarrekin nahasten ginen. Oso euskara aberatsa zen".

Hala ere, ez omen zuen harreman gehiegi izan amerikarrekin, baina euskaldunak begi onez ikusten omen zituzten: "Kontu egizu, hiru mila buruko **artalde**a gizon bati emateko, konfidantza handiko gizona izan behar zuela artzainak, eta **hitzezkoa**; bestela, nola emango diozu halako **artaldetzar** baten **ardura**?"

Nevadatik Idahora joan zen, eta han bi urte egin zituen. Hemen ere artzain. EEBBtan lurraldeak zabalak izaten dira, eta artaldeak handiak. Artzainak, hemen **ez bezala**, zaldiz ibiltzen dira. Idahon ez zen sekula bakarrik egoten ardiak zaintzen. Ardi batzuk galdu ere egiten ziren: "Errazago ziren galtzen topatzen baino".

Asko estimatzen ditu Mañukortak trikitilariak.

GAITZERDI.—Menos mal!

ADINA.—Hainbat, beste.
GAUZA.—Gai, kapaz.
NAGUSI.—Ugazaba.
TUTIK ERE.—Deus ere, ezer ere.
MALDIZIO.—Hitz zatarra. Palabrota.
EMAN.—Parecer.

HUTS EGIN.—Cometer un error.
BAINO.—Baizik.
ARTALDE.—Ardi-talde. Rebaño.
HITZEZKO.—Hitza betetzen duena.
ARTALDETZAR.—Artalde handia.
ARDURA.—Kargua.
EZ BEZALA.—A diferencia de.
ZALDI.—Caballo.

ZOKOMIRAN

EEBBtan zaldiz ibiltzen ziren artzantzan.

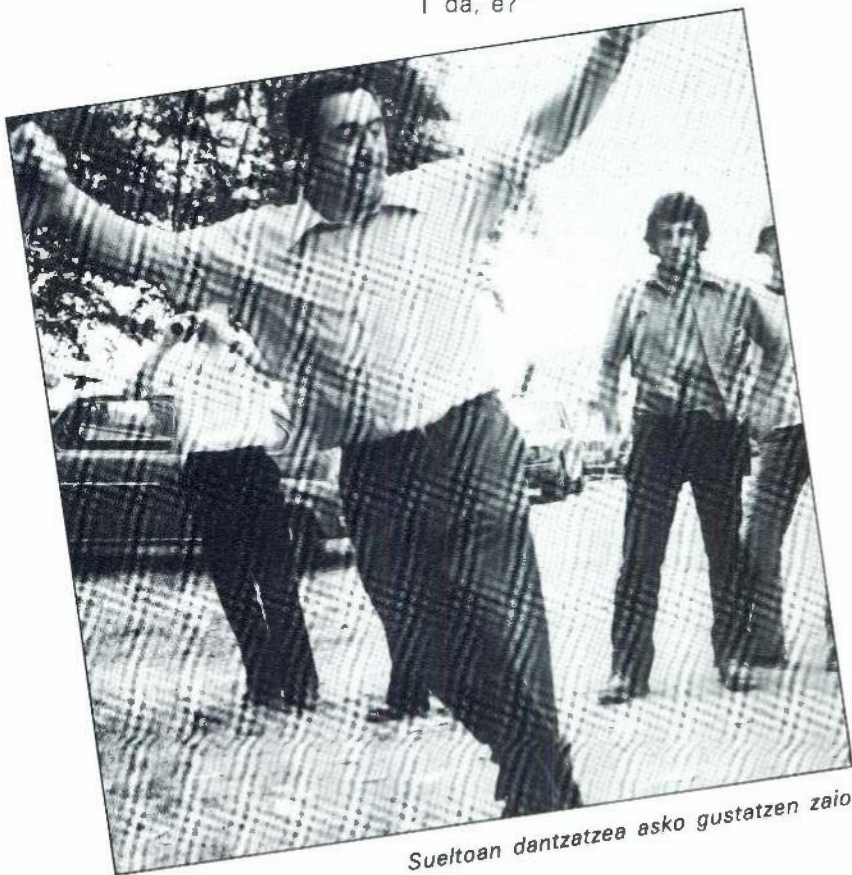
Hala ere, ez zuen askorik galdu Mañukortak. Kanpa-dendan bizi zen Mañukorta: "Etzerik ez genuen ikusi ere egiten". Idahon euskal dantzak eta izaten ziren, baita soinu ere, eta egundoko parrandak egiten zituzten. Nevadan, ordea, ez zen halakorik. Jatekoa ere beraiek atondu behar izaten zuten: "morroso ederrak eginda etorri ginen handik".

"Baina bihotzak dio, zoaz Euskal Herrira"

EEBBtan legezko bizilekua —eta hori gaitza da lortzen— ezarrita itzuli zen Bizkaira. Elgoibarko Danok Bat kooperatiban hasi zen lanean. Garai hartan —orain ikusi egin behar— non lan egin bazegoen. Hemengo lagunak ere saiatu ziren Mañukorta Ameriketara itzul ez zedin: "Hemen han adina diru irabaziko duk, zertarako joan behar duk berriz hara?" esaten omen zioten. Eta, Ameriketako nagusiari hara itzultzeko hitz emanda etorri bazen ere, bertan geratzea erabaki zuen, bertsotan eta fabrikari arituz bizitza aurrera ateratzeko hainbat irabaziko zuela eta. Familia ere ez zuen utzi nahi.

Kotxea, aberastasunaren seinale

Beldurgarriko aldakuntza sumatu zuen Larruskaingoak gurera itzuli zenean: "Ni joan nintzenean, inork ez zuen kotxerik, eta etorri nintzenean, berriz, denek zuten kotxea". EEBBtara joan baino lehen bostehun pezeta dirutza handia omen zen, eta etxera bihurtutakoan "hamar mila gutxiegi igual". Mañukortak ez dio diruari garrantzi handirik ematen, agian kotxe bat erosteko beste aurreztuko luke. Nabari da bertsolariek beharrezkoa zutela kotxea garai hartan. Uztaipideri buruz eritzia eskatu genionean, begira nola erantzun zigun: "Onena zen. Ez zuen kotxerik. Garai hartan gauza handia izango zen urtean 20 jaialditan kantatzea". Horrezaz aparte, diruak ez du balio handirik Mañukortarentzat. "Irabazi eta gastatu. Gaur egun bost mila pezetarekin afari on bat egiten da, eta hoge mila duroekin hoge afari. Diru hori bankura eramanez eta, hemendik hoge urte barru, afari bakarra jateko adina izango duzu, eta hemeretzi afari galdu dituzu. Lehen ere horixe gertatu da, e?"

Sueltoan dantzatzea asko gustatzen zaio.

ATONDU.—Prestatu, maneatu.
MORROSKO.—Mutil edo gizon sendoa.
GAITZ.—Zaila.
HITZ EMAN.—Agindu. Prometer.

SUMATU.—Nabaritu.
GURERA.—Gure artera.
BIHURTU.—Itzuli, bueltatu.
AURREZTU.—Aurreratu. Ahorrar.
BAKAR.—Bat besterik ez.

Herri txikietan asko ibili da Mañukorta.

Bertsotarako berezko etorria

Bertsotarako afizioa ume-umetatik datorkio Mañukortari. Zortzi urterekin kantatzen omen zituen izeba zela eta ez dakit nor zela. Ameriketatik etorri zenean, auzo txikietan hasi zen kantari. "Irratian ere kantatu izan dut. 'Cantinflas' deitzen zidaten. Gaur ere handia ez naiz, baina **berezko etorri** honekin defenditzen naiz. Lantegiko zenbait lagunekin ere aritzen naiz. Eta uste dut bertsotarako hori dela onena. Eskola ona izango duk bertsoa zer den eta jakiteko, baina, erraz etortzeko, aritzea duk gauzarik onena". Iaz 98 jaialditan kantatu zuen, eta ia beste hainbeste utzi zituen kantatu gabe, **astirik** ez zuelako noskil Mañukorta gai irrigarrietan aritzen da ondoen, bertso sentimentalak ere kantatzen jakin arren. Berak badaki txapelketan punta-puntan aritzeko adina ez dela, baina meza ondoren giroa jartze-koan ez dio inori enbidiarik. Mañukortak bertso hobeak botatzen ditu epai-mahairik gabe, egokiago erabiltzen ditu bere "almazeneko" hitzak. Eta nahiago ditu bertsolari gutxi-ko jaialdiak: "Lau bertsolari eta bi trikitilari edo, bestela, sei bertsolari".

98 jaialditan esku hartu zuen iaz.

Trikitia zaletasun

"Trikitilariak eta Mañukorta lagunak gara denak". Dantzan egitea asko gustatzen zaio. Trikitia hainbeste gustatzen zaionez, azken txapelketan gertatutakoari buruz galde-
tzeko tentazioa izan genuen: "nire ustez, txapeldunek eta Kepa eta Mutrikok rock-a jo zuten. Euskadiko trikitiaren mugetatik ez irteteko zioen arau batek, eta, nere eritziz, biak irten ziren". Baina aitortzen du, bai bertsolariak direla, bai trikitilariak direla, epaimahaikoen lana ez dela erraza. Trikitiaz aparte, **idi-probak** ditu atsegin, eta telebistaren aurrean egoten ere badaki. Batez ere, kirola eta albiste-emanaldiak ikusten ditu, baita pelikularen bat edo beste ere.

Orain Berriatun egiten du lan, hara bildu bait ziren Elgoibartik. Kotteentzako, **garbigailuentzako** eta gomak egiten dituzte. Berrehun bat **bazkide** dira guztira. Lanak uzten dionean aritzen da bertsotan, eta nahi duenak badu bizkaitarrari entzuteko aukera: "herriarengandik eskabiderik izan ez banu, ni ez nintzateke bertsolari izango".

BEREZKO.—Natural.
ETORRI.—Inspirazioa.
ASTI.—Denbora, beta.

IDI-PROBA.—Idi-dema, Prueba de bueyes.
GARBIGAILU.—Garbi(tu)+gailu. Lavadora.
Era berean: hozgailu, berogailu, izozgailu...
BAZKIDE.—Sozioa, partaidea.

JOLASEAN

BA AL DAKIZU NOR DEN?

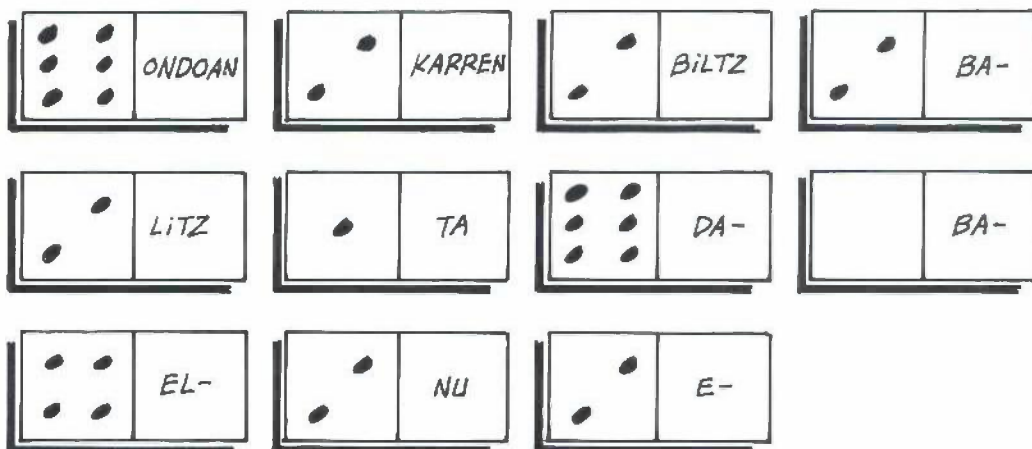
Joko honetan zenbait pertsonaiaren argazki-zatiak aurkeztuko dizkizuegu. Idatziz pertsonaia horien ezaugarri batzuk emango dizkizuegu. Ea oraingoari antzematen diozuen.

- Euskal Herriko aldizkari bateko zuzendaria.
- Doan banatzen da argitalpen hori.

ESAERA ZAHARREN DOMINOA

Dominoko fitxa bitxi hauek behar bezala lotuz gero, esaera zahar batekin topo egingo duzu. Fitxak ezkerreko aldean bi puntu baditu, bi letrako beste fitxa batekin josi beharko duzu.

DOAN.—Debalde, dohainik.

BANATU.—Distribuir.

ABERATS.—Diruduna.

SALTZAILE.—Sal(du)+tzaile. Vendedor.
—TZAILE atzikkia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: inprimatzaille, antolatzaile, banatzaille...

EROSLE.—Eros(i)+le. Vendedor. —LE atzikkia egilea adierazteko erabiltzen da. Esate baterako: entzule, igorle, ikasle...

DIRUZALE.—Diru+zale. Diru-afizioa duena. Era berean: ardozale, mendizale, andre-zale...

BERTSOTAN

Gabriel Arestiren bertso batzuk jaso ditugu oraingoan, "Bizkaiko aberatsak" izenekoak. Oskorrik musikatu eta plazaz plaza kantatu ditueneg, seguraski, ezagunak dituzue. Aurrekoetan bezala, oinak tokiz kanpo eta nahasian daude. Ea asmatzen duzuen bakoitza bere lekuan jartzen.

Bizkaiko aberatsak

dira
txerri erosle eta
txorizo
dendaz bete dituzte
Bilbon zazpi
inoiz ez dute eman
pausorik
burrukatzen baitute
diruaren

saltzaile

kale

alde

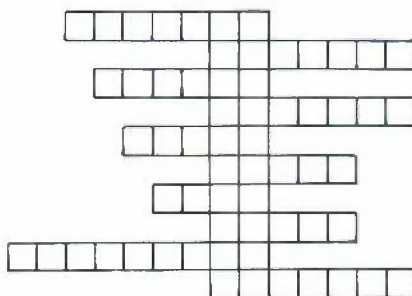
diruzale

debalde

HITZ-DORREA

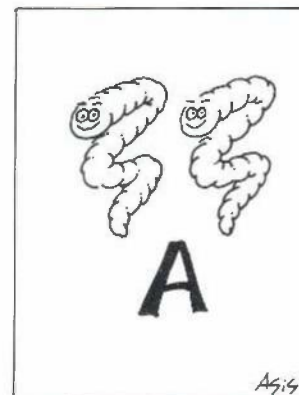
Gurutzegramaren antzeko jokoa da hau, baina badu harekiko alderik. Zutikako hitzik ez duzu aurkituko hemen. Dena den, goitik behera edo behetik gora irakurriz gero, letra berbera aurkituko duzu beti.

- 1.—Edari alkoholaduna.
- 2.—Noizik behin.
- 3.—Bekokia.
- 4.—Bihotzaren erritmoari esaten zaio.
- 5.—Esnearen eratorria.
- 6.—Isurkien neurri txiki-txikia.
- 7.—Bigarren zenbakia.
- 8.—Garraio publiko-mota bat.
- 9.—Pinpilinpauxa.
- 10.—Kea sortzeko erabiltzen da.

JEROGLIFIKOA

Zer jaten dute behiek?

SOLUZIOAK

Aurreko aldizkarian azaldutako jokoen soluzioak.

- BA AL DAKIZU NOR DEN?:
Montxo Armendariz.
- ESAERA ZAHARRAREN BILA:

E	D	E	R	T	A	S	U	N	A	I	R	A	U	P	E	N
1.A	2.B	3.D	4.A	5.A	6.H	7.E	8.A	9.D	10.R	11.D	12.A	13.E	14.D	15.E	16.C	17.D
G	A	B	E	K	O	O	N	T	A	S	U	N	A			
18.D	19.D	20.W	21.A	22.O	23.A	24.W	25.D	26.E	27.N	28.C	29.E	30.E	31.C			

- BERTSOTAN:
Musu betazal (e)ta gainontzeko
margo (e)ta (h)autsez beteak
apainduri ta lujoz aberats
jatordutan arloteak
etxean falta izaten dira
kanpoan erreteak
zorigailtzeko (h)auindina(h) (h)orrek
ekarri ditun kalteak
egun onenak ikusi zitun
gure Gipuzku maiteak!

• HITZ-DORREA:

X	A	R	M	A																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	</
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----

• JEROGLIFIKOA: Bizkaia.

GHARRA: Hurrengo alean emango ditugu ale honetako jokoen soluzioak.

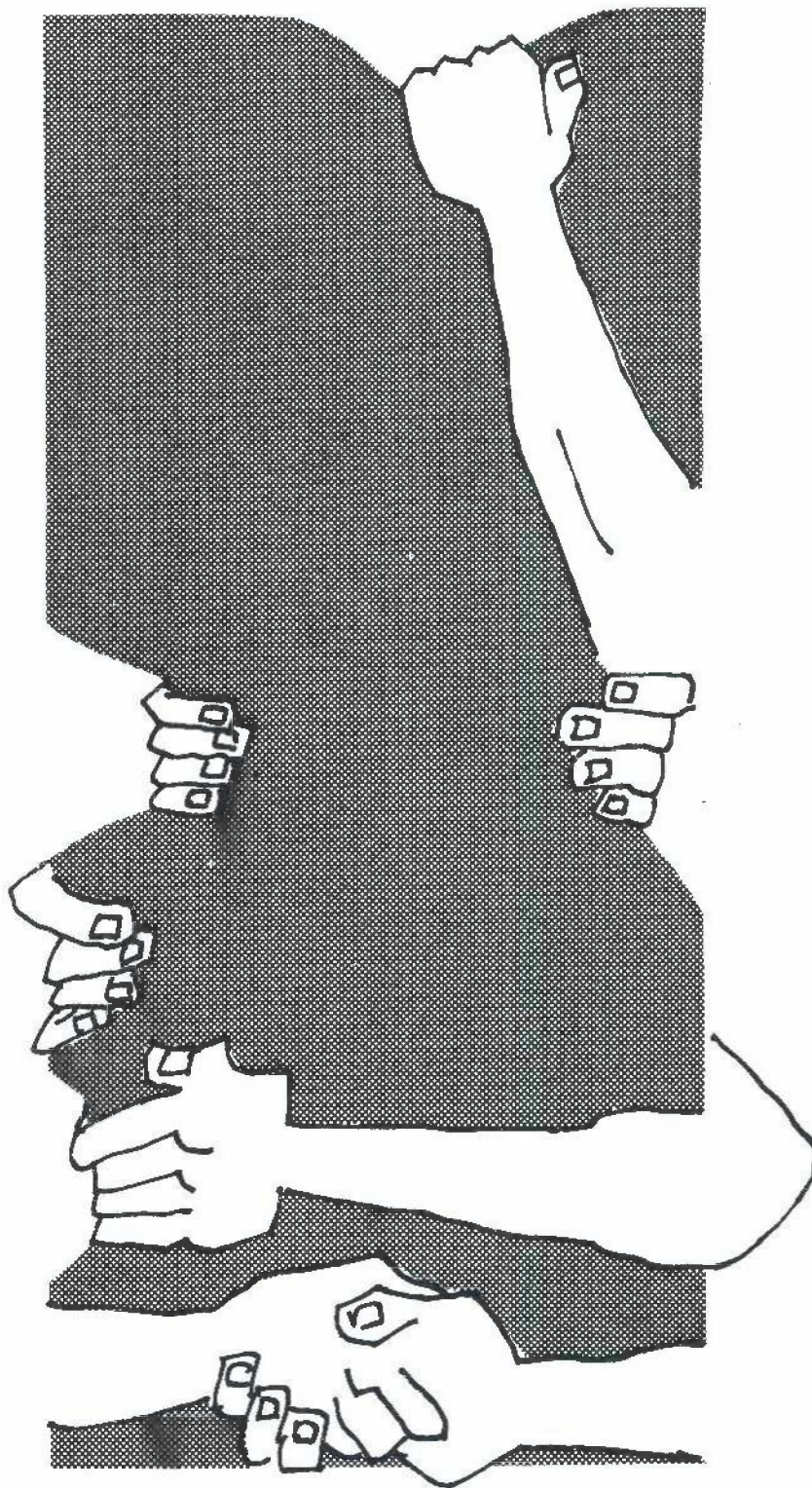
DENOK BATERA

② Gorka Knörr dator oraingoan plazara. Diskoaren izena "Herri bat gara" da. "Denok batera", Britainian eta Flandrian oso ezaguna den herri-abestia da. Hitzak Gorkarenak berarenak dira.

Edan dezagun, bai
edan gogor,
edan dezagun batera.
Bakarka baino (h)obe da,
edan dezagun, bai
edan gogor,
edan dezagun batera.

Bultza dezagun, bai
bultza gogor,
bultza dezagun batera.
Bakarka baino (h)obe da,
bultza gogor,
bultza dezagun batera.

Lan egin dezagun, bai
lan egin gogor,
lan egin dezagun batera.
Bakarka baino (h)obe da,
lan egin dezagun, bai
lan egin gogor,
lan egin dezagun batera.

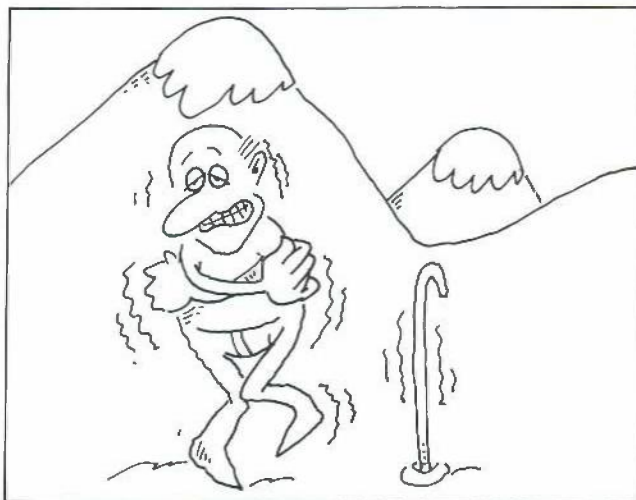

EDAN DEZAGUN.—Bebamos.
GOGOR.—Asko, ugari.
BAKARKA.—A solas.

MENDIAN BEROTZEKO, ORBELA ETA BELAR ONDUA

② Hegohaizea. Eguraldi izugarri polita dago. Euriari eta hotzari gogor egiteko moduko arroparik gabe zoaz mendira. Halako batean, oso goian zaude eta eguraldiak txarrera jo du. Zerua goibelduta, iparraldeko haizea jotzen hasi da. Hotzak zaude, dardarka... Egon lasai! Mendian ere badaude berotzeko moduak. Bildu orbela edo belar ondua eta sartu jertse eta galtzen azpian. Horrela, beroak ez dizu erraz alde egingo. Euria hasten badu ere, ez zara berehala bustiko.

Oinez jarraitzeko asmotan bazaude, galtzak ez goraino bete; belaunetara ino bakarrik. Praka-barrenak, bestalde, galtzerdien barruan sartu. Bestela, berehala hustuko zaizkizu ibilian.

ILAR-ZOPA

② Lau lagunentzako osagaiak: 400 gramo ilar, gurina, 3 gorringo, 100 gramo esnegain, perrexila, tipula eta gatza.

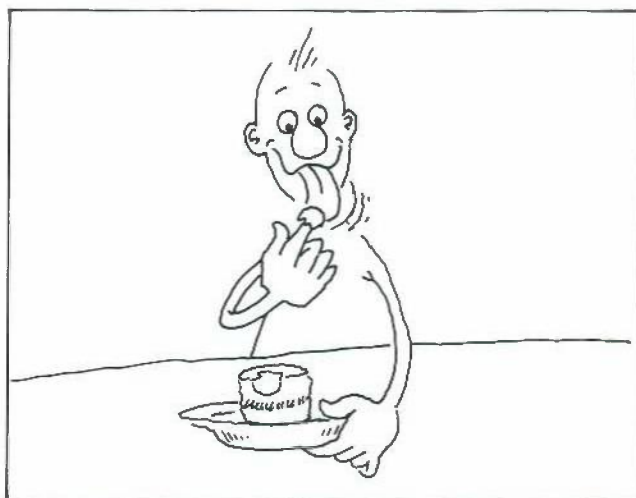
Lapiko handi batean irakiten ipini ilarrak, perrexila eta tipula litro bat uretan eta gatz-pittin bat erantsi. Ilarrak bigundu direnean —desegin gabe, jakina—, erretiratu tipula eta perrexila. Ondoren, nahastu gurina. Beste ontzi batean irabiatu arrautz-gorringoak esnegainarekin batera eta ilar-salda erantsi. Bukatzeko, ilarrak nahastu.

Batzuek ogi-zerra frijituak ere botatzen dizkiote.

EUSKO GUTIXIA

② Osagaiak: mami, eztia, bizkotxoak, pattarra, errezil-sagarra, esnegaina, azukrea, gurina eta intxaurrak.

Ez da komeni mamiari eragitea. Beraz, ondoren aipatuko ditugun osagaiak gainetik bota eta kitto. Hasteko, goilarakada bat ezti erantsi. Eztia epel badago, hobe. Erraz zabalduko da horrela. Pattarretan bustitako bizkotxo-puskak ipini gainean. Sagar-erdi bat ere erantsi, azalik eta kondotxik gabea. Beste ontzi batean, esnegaina azukre-piska batekin irabiatu eta hortik bi goilarakada edo bota sagarrari gainetik. Bukatzeko, karameluz estalitako intxaur-puskak jartzen dira gainean. Nola prestatzen diren karamelu horiek? Ba, oso erraz. Sutan ipini azukrea, urik gabe. Ondo eragin zurezko goilaraz eta, urtzen denean, intxaur-puskak nahastu. Karamelua hozten utzi eta, gogortzen denean, txikitu.

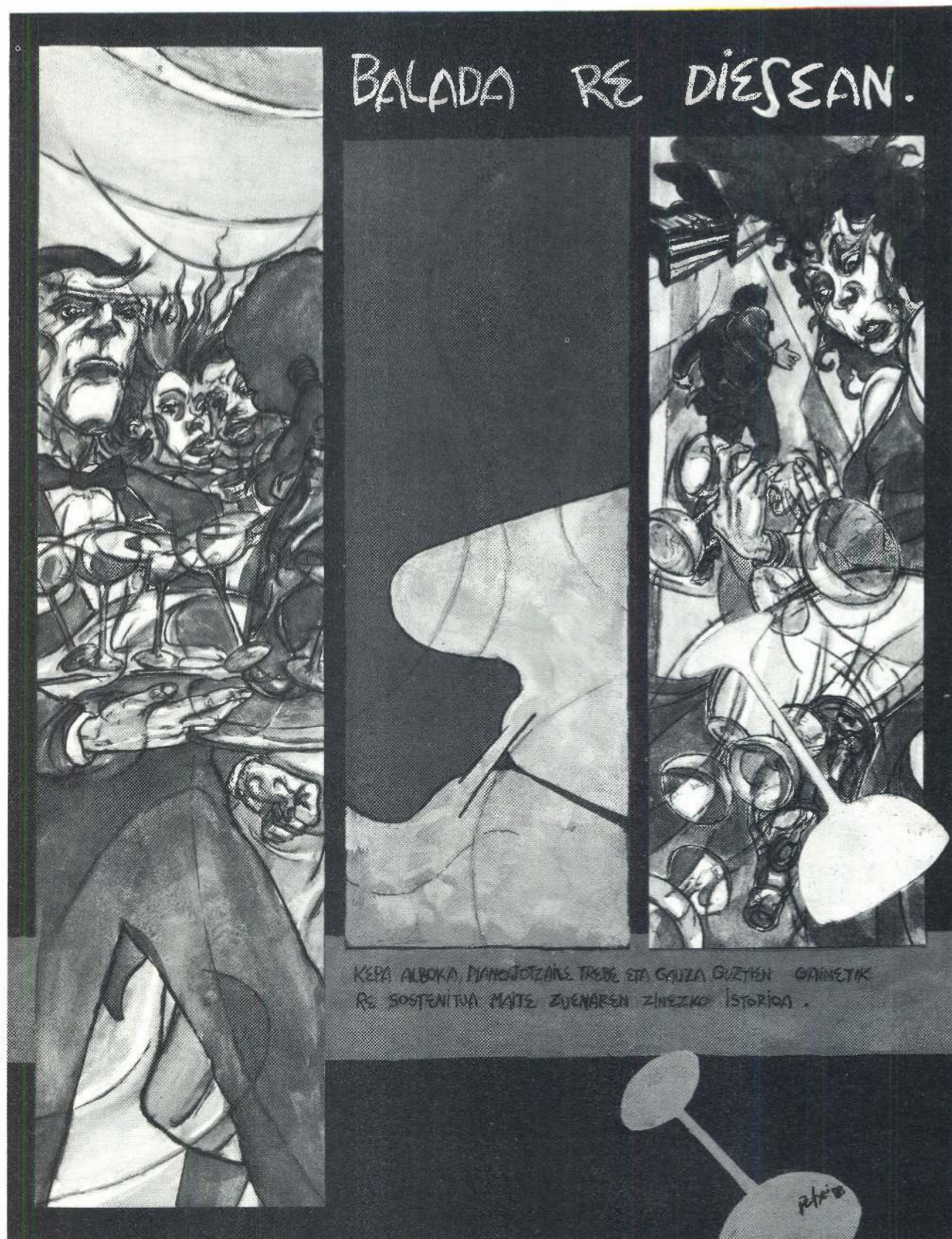

HEGOHAIZE.—Viento Sur.
IZUGARRI.—Oso, arrunt.
GOGOR EGIN.—Resistir.
TXARRERA JO.—Empeorar.
GOIBELDU.—Tristetu, ilundu.
HOTZAK ZAÚDE.—Hotzez zaude.
ORBEL.—Hojarasca.
BELAR ONDU.—Belar ihartua.
GALTZA.—Praka.
ALDE EGIN.—Joan, urrutiratu.
BELAUN.—Rodilla.

PRAKA-BARREN.—Praken beheko alde.
OSAGAI.—Ingrediente.
ILAR.—Guisante.
GORRINGO.—Yema.
ESNEGAIN.—Nata.
TIPULA.—Kipula. Cebolla.
LAPIKO.—Eltzea.
IRAKIN.—Hervir.
ERANTSI.—Gehitu. Añadir.
BIGUNDU.—Beratu, samurtu.
IRABIATU.—Batir.

OGI-ZERRA.—Rebanada de pan.
MAMI.—Gatzatua. Cuajada.
EZTI.—Miel.
PATTAR.—Licor.
ERREZIL-SAGAR.—Errege-sagarra. Manzana reineta.
KONDOTX.—Mutxikina, zuzterra. Corazón en las frutas.
ZUR.—Egurra. Madera, palo.
URTU.—Derretir.

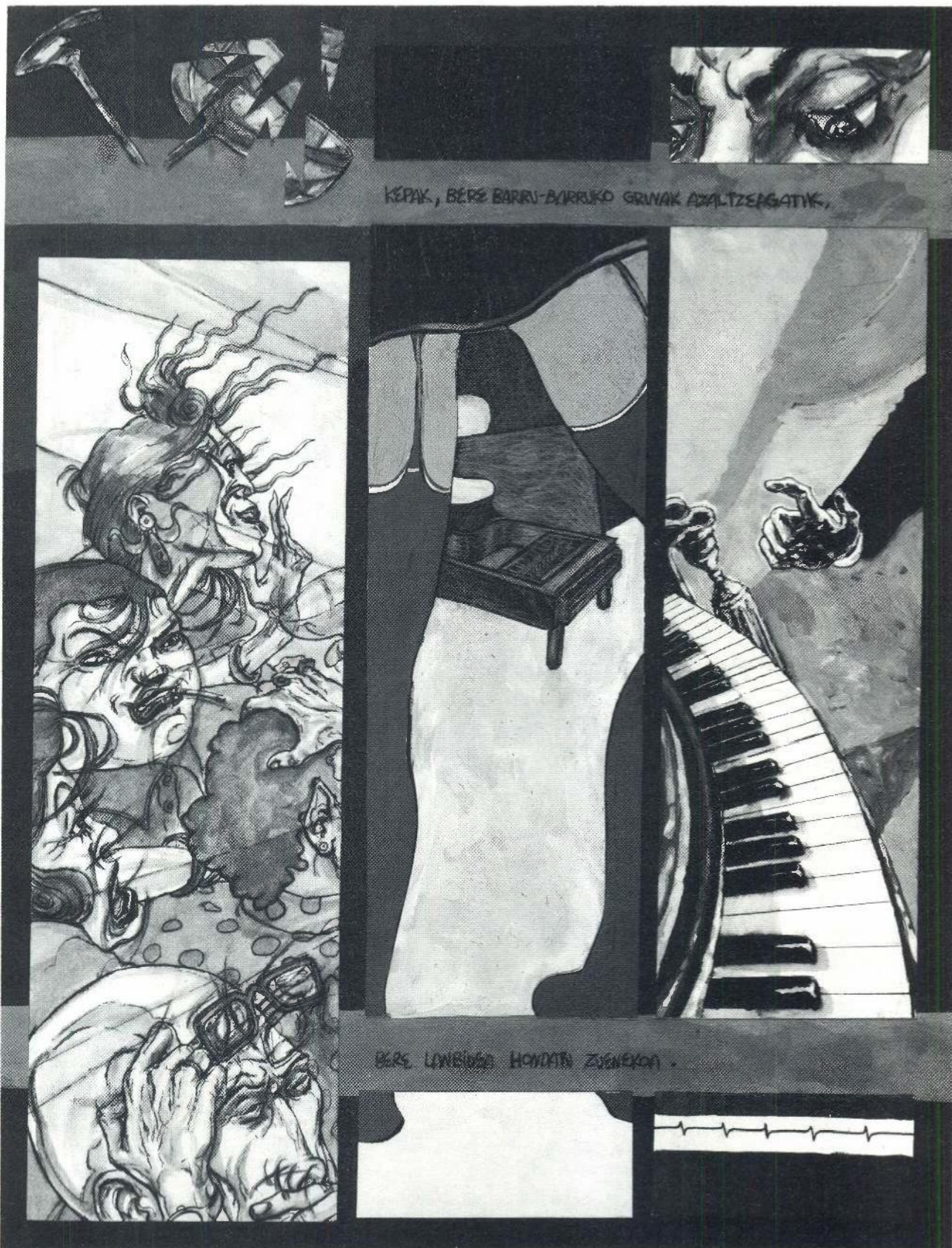
KOMIKIA

PIANOJOTZAILE.—*Pianista.*

TREBE.—*Iaioa, abila.*

ZINEZKO.—*Benetakoa, egiazkoa.*

GRINA.—Pasioa, afizioa, zaletasuna.

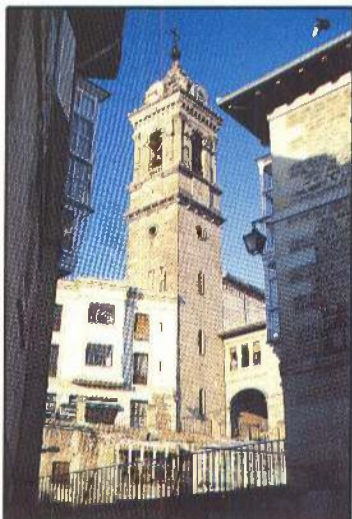
ZORITXAR.—Zorigaitza. Desgracia.

ULERTU.—Konprenitu.

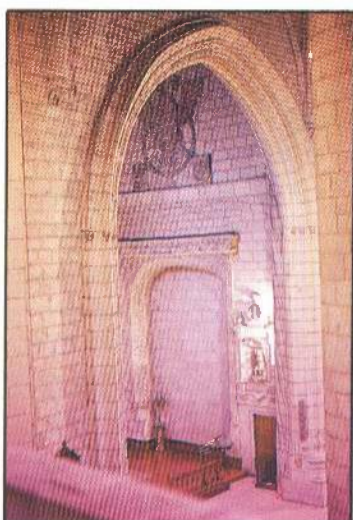
HODEI.—Lainoa. Nube.
MURGILDU.—Sartu, barneratu.

GASTEIZKO SAN BIZENTE ELIZA

Argazkia: X. MINGUEZA

Argazkiak: M. ARRAZOLA, EUSKO JAURLARITZA

② Gasteizko parrokiarik zaharrenetakoa da. Erdi Aroko hiria **kokatu**-rik zegoen **mendixkaren** goikaldean dago. **Egungo** eliza XV mende-koa dugu, **aintzinako harresiaren** dorre baten gainean **altxatu** baldin bazen ere.

Eliza honen **ezaugarriak** "areto itxurako euskal eliza" izenekoek dira. Mota honetako elizek lekune eta itxura batu nahi izan dute begiratu batean bere sendotasunaz eta handitasunaz **jabe** gaitezen.

Tenplu honetan, gehienetan bezalaxe, artearen **une** desberdinetako elementuak aurkitzen dira. Honela, nahiz eta bere estrukturak gotikoa-rekln lotura estua izan, **apainketa** Errenazimendukoa du. Bestalde, Barrokoak ere badu bere garrantzia, esaterako, 1701. urtean egindako **erretaula** nagusia.

Kanpokaldean bi elementu nabarmentzen dira: orain dela gutxi eraikitako **elizataria** eta 1872.ean bizanziarren **ereduari** jarraiki jasotako dorre **liraina**.

KOKATU.—Lekutu. Ubicar.
MENDIXKA.—Mendi txikia, muinoa.
EGUN.—Gaur, gaur egun.
MENDE.—Siglo.
AINTZINAKO.—Aspaldikoa, behinolakoa. Antiguu.

HARRESI.—Murrua.
ALTxATU.—Jaso, eraiki.
EZAUGARRI.—Berezitasuna, adierazgarria.
BATU.—Bildu, bat egin.
JABETU.—Ohartu, konturatu, jakinaren gainean jarri.

UNE.—Mementua, denbora.
APAINKETA.—Adorno.
ERRETAULA.—Retablo.
ELIZATARI.—Pórtico.
EREDU.—Modelo.
LIRAIN.—Esbelto.

